

EYE FILMMUSEUM JAARVERSLAG 2017

JAARVERSLAG 2017

INHOUDSOPGAVE

1. INLEIDING	4
2. MUSEALE PRESENTATIES	6
2A Tentoonstellingen	6
2B Filmprogrammering	12
3. EDUCATIE	19
Filmeducatie in het museum	20
Filmeducatie in het land	24
4. INTERNATIONALE PROMOTIE	
Eye INTERNATIONAL	28
Deelname aan festivals en Internationale markten	30
5. COLLECTIE	38
Evenementen in Eye	40
Evenementen buiten Eye	42
Acquisities	44

6. ACADEMISCHE ACTIVITEITEN	46
Publicaties	50
Onderzoeksprojecten	52
Eye Artist and Scholar in Residence programma	53
7. BRANCHE ONDERSTEUNENDE ACTIVITEITEN	55
8. DEVELOPMENT	61
9. FINANCIËEL & ORGANISATIE	64
10. AMSTERDAM & OMGEVING	69

INLEIDING

Consolideren en innoveren was het motto waar we in 2017 mee aan de slag gingen in een nieuwe vierjarige beleidsperiode (2017-2020). Innoveren om te blijven anticiperen op technologische en cultureel-maatschappelijke ontwikkelingen, waarbij onze prioriteiten zijn het ontwikkelen van nieuwe vormen van presentatie en van ontsluiten van de collectie. Consolideren wat we in de afgelopen jaren van grote metamorfose bereikt hebben: de artistieke en publieke successen, maar ook van een gezonde financiële positie.

Om maar met het laatste te beginnen: heeft 2017 door hogere inkomsten en een goede kostenbeheersing afgesloten met een positief saldo. De financiële positie is versterkt en een gezond weerstandsvermogen is daarmee gerealiseerd. Dankzij de extra structurele overheidssubsidie konden de hogere kosten worden gedekt voor het digitaal beheer, behoud en ontsluiting van de filmcollectie Nederland. Het positief saldo is het gevolg van doorgevoerde kostenbesparingen o.a. door het zelf aankopen van het museumgebouw in 2016.

En tenslotte ook -en daar mogen we best een beetje trots op zijn- door de gestegen eigen inkomsten uit kaartverkoop, mede dankzij unieke 70mm vertoningen van o.a. *2001 A Space Odyssey* en *Dunkirk* en dankzij succesvolle tentoonstellingen gewijd aan makers als Béla Tarr en Martin Scorsese. Ook wisten we in 2017 hogere eigen inkomsten te realiseren uit zowel corporate partnerships als particulier mecenaat.

Innovatieve projecten op het terrein van collectiebeheer en -behoud die in het oog springen zijn o.a: het realiseren van de eigen digitale storage faciliteit (efficiënter en goedkoper dan het outsourcen ervan), een nieuw Artist- and Scholar-In-Residence programma en een nieuw door het Filmfonds gesteunde en in samenwerking met Haghefilm Digitaal gestarte internationale traineeship programma om jonge restauratoren op te leiden. Op het gebied van wetenschappelijk onderzoek binnen het digitaal erfgoed speelt een voortrekkersrol zoals bijvoorbeeld in het door NWO gefinancierde SEMIA project (The Sensory Moving Archive) met als doel collecties ook op visuele kenmerken doorzoekbaar te maken.

In de filmprogrammering en het tentoonstellingsbeleid zoekt Eye voortdurend naar nieuwe manieren om film en de kunst van het bewegend beeld te presenteren. Dat doen we al een aantal jaren met een inmiddels internationaal aansprekend tentoonstellingsbeleid, maar ook met bijzondere thema programma's als Cinema Erotica, dat een nieuwe -sensuele- kijk bood op de filmgeschiedenis en de hedendaagse filmcultuur (incl. een spiksplinternieuwe VR-installatie). We ontwikkelden nieuwe programmaformats zoals Eyeshadow met indie klassiekers en (live) muziek voor een nieuw publiek van jongvolwassenen. En naast al het geweld van grootheden als Scorsese, Nolan en Kubrick richten we met regelmaat ook onze blik op het onbekende, op nieuwe experimenten (bijvoorbeeld met researchlabs van de diverse academies), of op qua filmcultuur onontgonnen gebieden zoals de Syrian New Waves.

Een van de prioriteiten voor de komende jaren voor Eye is een verhoogde inzet en aandacht voor filmeducatie, zowel in het museum, in de filmtheaters als in het onderwijs. In 2017 nam Eye deel aan een aantal expertmeetings over het onderwijs van de toekomst (Curriculum.nu). De kracht van beeldtaal is breed onderkend; nu is het onderzoeken waar en op welke manier dit vak en de vaardigheid van het begrijpen én het maken van beeldtaal een plek kan krijgen in het onderwijs.

In samenspraak met het onderwijs zelf, met filmtheaters en met aanbieders van filmeducatie onderzoeken we hoe vraag en aanbod beter op elkaar afgestemd kan worden, o.a. door het in de toekomst meer decentraal aanbieden van filmeducatie in regionale hubs.

Aandacht voor de Nederlandse film en voor de Nederlandse filmcultuur en de Nederlandse filmsector zit in het hart van onze organisatie. Vanzelfsprekend middels de zorg voor het Nederlands filmerfgoed, middels de organisatie van branchebijeenkomsten en debatten, in de programmering met retrospectieven en nieuwe Nederlandse films, maar ook door actieve promotie van Nederlandse film op internationale podia. In totaal organiseerde Eye 1477 buitenlandse vertoningen van Nederlandse films. Maar liefst 86 unieke Nederlandse films werden dit jaar bekroond met internationale filmprijzen. In totaal waren zij goed voor 153 awards. Een daarvan was zelfs een Oscar: de Studenten Oscar voor *Best Narrative film from an International Filmschool* ging naar de film *Grijs is ook een kleur* van de Nederlandse Filmacademie.

In 2017 richtten we onze blik ook op de toekomst van het filmmaken zelf. Onder auspiciën van Eye is een project uitgevoerd met als doel actuele bouwstenen te leveren voor het opstellen van nieuwe opleidingsprofielen door de Nederlandse Filmacademie. Daarbij stond een aantal vragen centraal: Welke grote trends zijn van invloed op de beroepspraktijk van Nederlandse filmprofessionals? Welke eisen worden gesteld aan filmprofessionals? Hoe kunnen beginnende filmprofessionals zich het beste op de praktijk voorbereiden?

Een in het oog springende noodkreet vanuit het beroepsveld is de roep om een plek waar talent –zowel nieuw instromende makers vanaf de academie(s), als ervaren makers – in een beschermde omgeving en zonder directe productiedwang zich tezamen met internationale makers verder kan scholen en bekwamen in het filmmaken. Als antwoord daarop is Eye in 2017 gestart met een haalbaarheidsonderzoek om samen met Hongaarse filmmaker Béla Tarr (en een select gezelschap van internationaal gerenommeerde makers) een filmatelier/filmbroedplaats te realiseren op de NDSM werf in samenwerking met onder meer Krux Broedplaatsen en tal van Nederlandse filmorganisaties (o.a. de Filmacademie, het Filmfonds en filmfestivals).

Tot slot, alle mooie, inspirerende, succes- of betekenisvolle activiteiten die we in dit jaarverslag 2017 beschrijven, zouden niet gerealiseerd kunnen worden zonder de inzet van 180 hardwerkende Eye collega's en zonder de hulp van 100 enthousiaste vrijwilligers. Dat verdient niet alleen respect maar ook zorg en aandacht. Het langdurig ziekteverzuim is in de afgelopen jaren gestegen. Met een inmiddels geactiveerd uitvoerig pakket aan maatregelen (variërend van coaching en cursussen tot het stroomlijnen van interne bedrijfsvoerings- en communicatieprocessen) hopen we het bedrijf in 2018 niet alleen even succesvol als in 2017, maar ook gezonder te maken.

Amsterdam, maart 2018.

Alexander Rinnooy Kan

Voorzitter Raad van Toezicht

Sandra den Hamer

Directeur/bestuurder

2 MUSEALE PRESENTATIES

2A TENTOONSTELLINGEN

Ook dit jaar waren de recensies in de media zeer positief en lovend over de tentoonstellingen in Eye. Opvallend was ook de goede publieke ontvangst van twee artistieke presentaties van filmmakers/ kunstenaars Béla Tarr en Jesper Just, die tot voor kort minder bekend waren bij een breed publiek.

Dit bewijst opnieuw dat het publiek van Eye openstaat voor tentoonstellingen van relatief onbekende makers en dat het publiek bereid is 'moeite' te doen om dit soort tentoonstellingen te waarderen.

Béla Tarr – Till The End Of The World

Op 20 januari opende Eye de eerste tentoonstelling ooit gewijd aan het oeuvre van de Hongaarse filmauteur Béla Tarr. Tarr is een van de opvallendste en meest invloedrijke regisseurs van de afgelopen dertig jaar en een echte 'regisseurs'-regisseur. Van Scorsese tot Reygadas, van Gus Van Sant tot Lav Diaz, allemaal tonen ze zich schatplichtig aan het unieke werk van Tarr. Hij is de meester van het lange shot, van prachtig in beeld gebrachte, zwaarmoedige films over de *condition humaine*.

Na *Turin Horse* (2011) besloot hij te stoppen met films maken. Hij had gezegd wat hij wilde zeggen en had een dusdanig minimale en uitgebeende film gemaakt dat hij zich niet kon voorstellen deze nog te kunnen overtreffen. Na diverse eerdere pogingen van Eye om hem te overreden een gezamenlijk tentoonstellingsproject te doen, lukte dat uiteindelijk in 2017.

Speciaal voor Eye nam hij nog eenmaal de camera ter hand en filmde een kort testament.

Deze korte scène vormt de epiloog van de tentoonstelling die Eye met hem heeft ontwikkeld, waar

- voor het eerst in de korte historie van Eye
- niet alleen echte NAVO-hekken, maar ook een echte boom met dito windmachines in de tentoonstelling waren verwerkt.

Ook het (film)programma parallel aan de tentoonstelling had een grote

aantrekkingskracht op het publiek. Niet alleen heeft Béla Tarr zelf in de serie Eye on Art opgetreden, ook de avond met zijn vaste componist Mihály Vig, die een uur lang live muziek ten gehore bracht uit de films van Tarr, was zeer succesvol. Daarnaast ontvingen wij in deze reeks ook nog de cameraman van Tarr, Fred Kelemen, en helemaal aan het einde van de tentoonstellingsperiode kwam de beroemde Franse filosoof Jacques Rancière om met Tarr in gesprek te gaan.

Voor het videoplatform ARTtube is een minidocumentaire geproduceerd met interviews met Béla Tarr en Jaap Guldemond.

De pers was zeer positief en schreef onder andere dat zijn hypnotiserende oeuvre ... je beduusd en bezielt achterlaat (de Volkskrant), of NRC Handelsblad dat schreef 'ga er heen ... de tentoonstelling slokt je op'. In samenwerking met De Groene Amsterdammer is een bijlage ontwikkeld, het affiche is langdurig in de stad verspreid en er is ingezet op een omvangrijke online marketingcampagne.

Het aantal bezoekers van ruim 35.000 voldeed ruimschoots aan de verwachtingen.

Op 24 mei opende de tentoonstelling Martin Scorsese – The Exhibition. Een tentoonstelling die oorspronkelijk gemaakt en georganiseerd is door onze collega's van de Deutsche Kinemathek in

Martin Scorsese - The Exhibition

Berlijn en al eerder te zien is geweest in steden als Parijs, Turijn en New York.

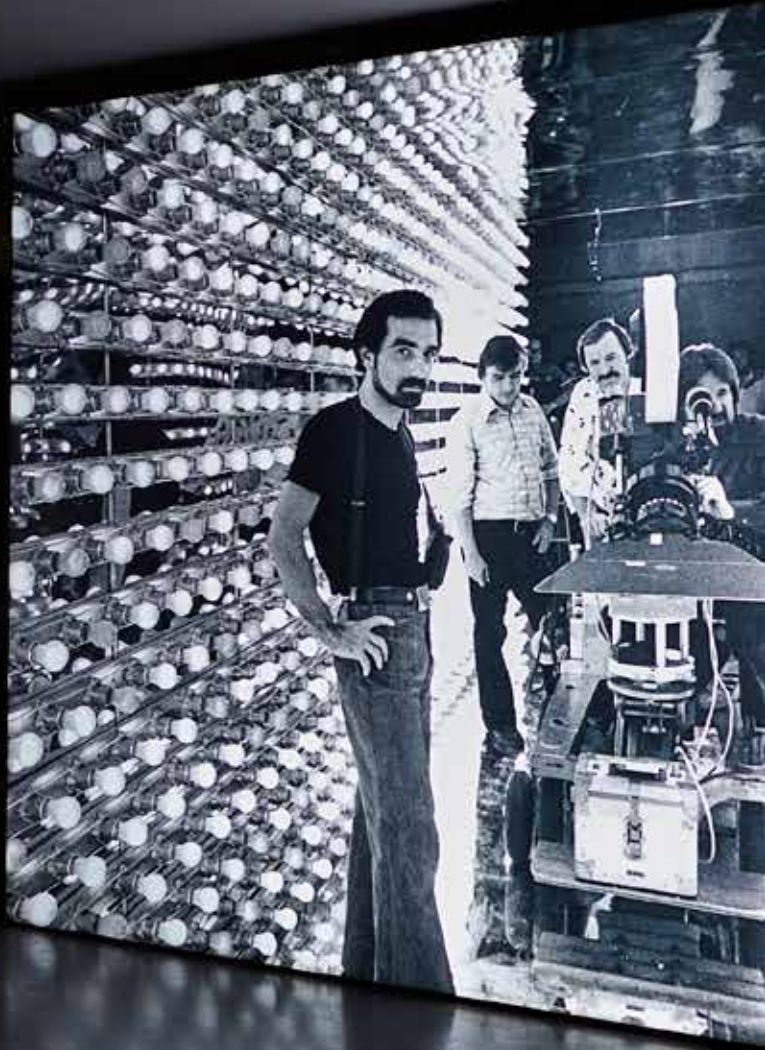
Lang speelde de vraag of Scorsese nu wel of niet voor de opening naar Eye zou komen. Na een aanvankelijk positief bericht, besloot hij uiteindelijk om niet naar Europa af te reizen vanwege

de voorbereiding van zijn nieuwstefilm. De opening viel daarnaast precies op de dag dat Ajax voor het eerst in twintig jaar (!) weer eens een Europese finale speelde, wat ook weer een ander soort stress opleverde.

Uiteindelijk kunnen wij terugkijken op een goed bezochte opening, waarop we een videoboodschap van Scorsese hebben kunnen tonen en EXPOSED (het jongerenteam van Eye) midden in de Arena een aan *Raging Bull* gerelateerde boksring had geplaatst waar twee vrouwelijke bokkers met elkaar in gevecht gingen.

In de pers zijn grote artikelen verschenen in de belangrijkste landelijke kranten, zeven pagina's in de Volkskrant, drie volle pagina's in NRC Handelsblad, drie volle pagina's in Het Parool, een nieuwsitem in Nieuwsuur op de dag na de opening, et cetera.

De tentoonstelling *Martin Scorsese*, die onder meer dankzij de financiële steun van het BlockBuster Fonds ruim onder de aandacht gebracht kon worden, is bezocht door 50.000 bezoekers in de zomermaanden. Uit eigen waarneming hebben we kunnen constateren dat ook veel buitenlandse toeristen de tentoonstelling hebben bezocht.

Martin Scorsese The Exhibition, foto: Hans Wilschut

Locus: Apichatpong Weerasethakul & Cao Guimãres

Op vrijdag 15 september opende de najaarstentoonstelling *Locus: Apichatpong Weerasethakul & Cao Guimãres*. Een dubbeltentoonstelling met twee bijzondere filmkunstenaars die beiden sterk geworteld zijn in het lokale, in hun eigen directe omgeving. Vandaar de titel *Locus*.

De kracht van beider oeuvre zit voor een belangrijk deel in het vermogen diep door te dringen in het lokale en dit tegelijkertijd een universele zeggingskracht mee te geven. Het belang van het lokale en de manier hoe daarmee om te gaan is in onze steeds meer uitdijende geglobaliseerde wereld een belangrijk issue. Beide kunstenaars verkiezen daarom het lokale boven het globale en focussen, met een sterk sociaal geëngageerde blik, op het gewone alledaagse leven dat zij om zich heen zien.

Beide kunstenaars werken op het snijvlak van film en beeldende kunst en - nog los van de grote kwaliteit van hun werk – passen daarom goed in het tentoonstellingsbeleid van Eye.

Ook zijn zij beiden actief binnen de wereld van beeldende kunst en binnen de wereld van de auteurscinema. Eye vertoonde dan ook hun speelfilms, naast een aantal zogenaamde *public events* met *artist's talks*.

Ook dit keer verschenen er goede recensies in de verschillende dagbladen. Vijf sterren in het NRC, vier sterren in de Volkskrant, een heel positieve recensie in Het Parool, et cetera.

Tegelijkertijd constateerden we dat de tentoonstelling duidelijk een snaar raakte bij veel jongere kunstenaars, wat terug te zien was in het bezoek van vele kunstacademies.

De kunstenaars zelf toonden zich ook erg tevreden. Vanuit Brazilië kwam de vraag of wij deze tentoonstelling niet ook in Brazilië zouden willen en kunnen organiseren. Op dit moment hebben wij nog geen idee of dit er ook werkelijk van zal komen, maar de interesse is natuurlijk goed. Ook zijn goede recensies verschenen in belangrijke internationale kunsttijdschriften.

Bovendien organiseerde Eye parallel aan de tentoonstelling uitgebreide retrospectieven van de lange films van deze makers in onze bioscoopzalen, diverse artist's talks, lezingen et cetera. In totaal hebben 24.000 bezoekers de tentoonstelling bezocht in een relatief korte tentoonstellingsperiode. De tentoonstelling is mede ondersteund door het Ammodo Fonds.

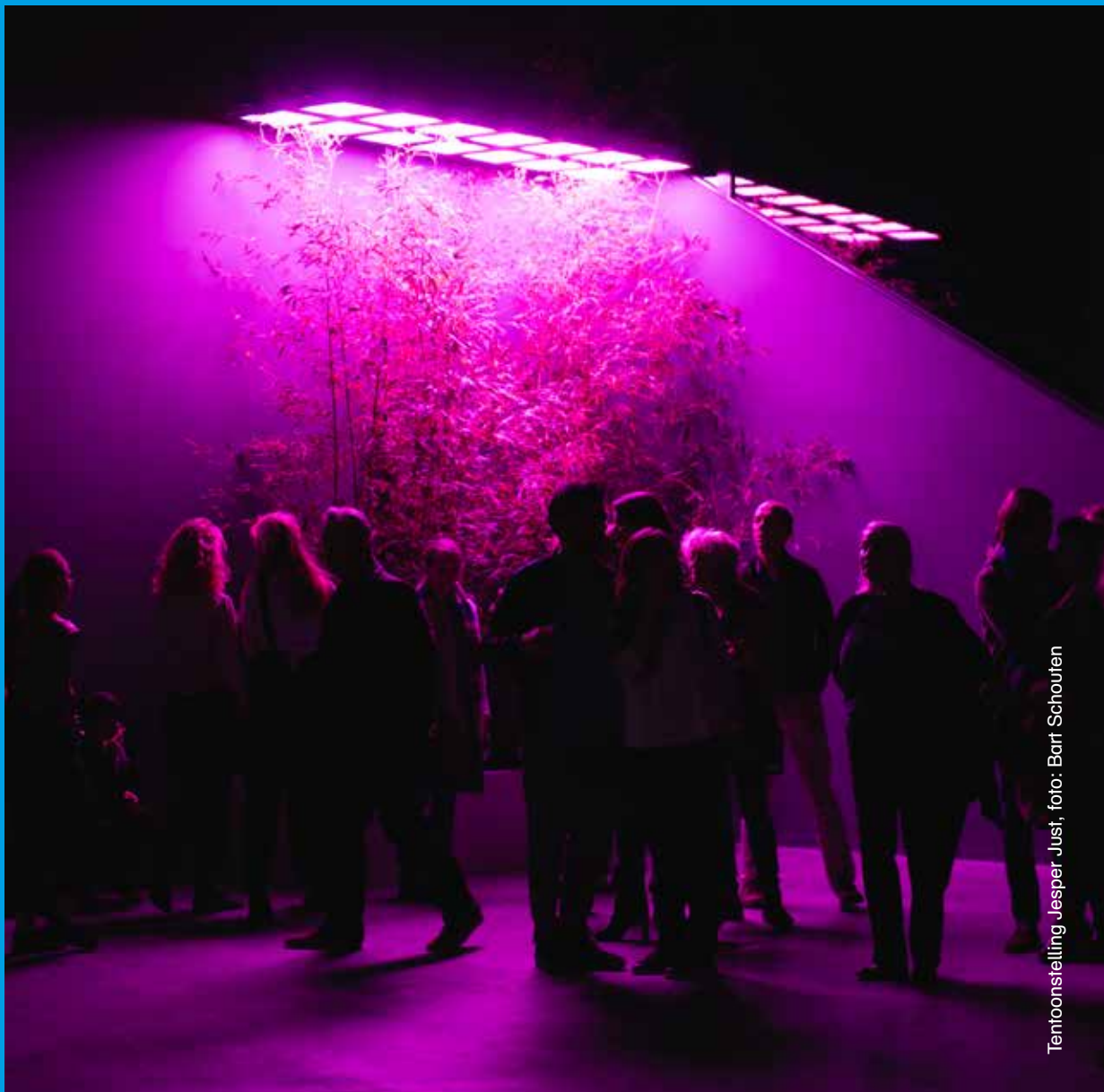
Still uit *Primitive* van Apichatpong Weerasethakul

Jesper Just

Op zondag 17 december openden wij onze nieuwste tentoonstelling gewijd aan de Deense kunstenaar Jesper Just (Kopenhagen, 1974). Hij heeft internationaal furore gemaakt met cinematografische werken, waarin hij onderwerpen als gender, verlangen, relaties en identiteit onderzoekt. Bovendien is Just in zijn werk specifiek geïnteresseerd in de relatie tussen de mens en de architectuur. Uitgangspunt voor zijn presentatie in Eye was dan ook om bewegend beeld en architectuur tot een schurende samenhang te krijgen.

Voor Eye maakte hij daarom een speciale installatie met opvallende ingrepen in de uitgesproken architectuur van ons museumgebouw. Hij is de eerste kunstenaar die het heeft aangedurfd om direct op de schuine wanden van de tentoonstellingsruimte te projecteren en gebruik te maken van de 'vreemde' hoeken die ons gebouw biedt. Just houdt zich in zijn werk bezig met de mogelijkheden die een museale ruimte biedt om film tot een ruimtelijke installatie te maken.

In E toonden we drie grote, recente installaties van Just die zich over meerdere schermen uitstrekken, waarbij hij dikwijls gebruikmaakt van extreme maten. Ook zette hij de glazen (uit)gang vol met bamboe en in roze gloed om de bezoeker nog meer te desoriënteren.

Tentoonstelling Jesper Just, foto: Bart Schouten

Robby Muller - Master Of Light in de Deutsche Kinemathek te Berlijn

In de zomer opende in Berlijn in de Deutsche Kinemathek onze tentoonstelling over Robby Müller die Eye precies een jaar geleden zelf heeft ontwikkeld. Een mooie opening met een heel persoonlijke speech van Wim Wenders en een heel gelukkige Robby Müller zelf.

Artistiek gezien kent een dergelijke overname ook zijn (fysieke) grenzen. Dit keer waren dat de kleinere tentoonstellingsruimten in Berlijn. Desondanks is de tentoonstelling in Berlijn goed 'gevalen': veel positieve kritieken in landelijke kranten en een goede publieke opkomst.

Wellicht dat de tentoonstelling eventueel nog naar andere musea in de wereld zou kunnen reizen. Ook voor de eigen ontwikkelde tentoonstellingen van *Béla Tarr* en *Locus* onderzoekt Eye momenteel de verschillende 'reismogelijkheden'.

Eye Art & Film Prize

Deze kunstprijs van £25,000 wordt jaarlijks uitgereikt aan een kunstenaar die zich met zijn of haar oeuvre begeeft op het grensvlak tussen kunst en film, hetzij qua onderwerp, hetzij qua vorm, en is bestemd voor het maken van nieuw werk.

Onze eerste winnaar (2015) van de Eye Art & Film Prize - Hito StEyerl - is in december uitgeroepen tot de 'most influential person' in de kunstwereld!

Ook in 2017 is tijdens het Filmbal de Eye Art & Film Prize uitgereikt. De prijs is een samenwerking tussen Eye en het Paddy and Joan Leigh Fermor Arts Fund. In 2017 is de Chinese kunstenaar en filmmaker Wang Bing door de internationale jury tot winnaar verkozen. Wang is een zeer geëngageerd kunstenaar/filmmaker, die in zijn extreem lange films en installaties (vaak meer dan tien uur lang) de keerzijde laat zien van de 'verwording' van China tot wereldmacht.

Uit het jury rapport: *'Wang Bing is een waarachtige en authentieke kunstenaar die met zijn compromisloze werkwijze blijk geeft van zijn betrokkenheid bij de hedendaagse samenleving en zijn visie op de condition humaine. Zijn vakkundig opgebouwde werk toont een diepgaande kennis van de visuele taal en heeft een sterke présence, zowel in de cinema als in de kunst. Hoewel hij een uitgesproken politieke mening uitdraagt, dwingt Wang Bing zijn kijkers niet zijn visie te onderschrijven. Zijn prachtige en moedige werk biedt ruimte voor meerduidigheid.'*

Tentoonstelling Hito StEyerl, Ben Rivers, Wang Bing,
foto: Hans Wilschut

2B FILMPROGRAMMERING

Reeksen

Naast reeds bestaande en succesvolle reeksen als Eye on ART (de raakvlakken tussen cinema en andere kunstvormen), Cinema Egzotik (de beste cultfilms in double bills), Cinema Concerten (stille films met live muziek) en Cinemini (film- en workshopprogramma voor de allerkleinste film liefhebbers) presenteerde Eye in 2017 onder de noemer Eyeshadow een nieuwe reeks met moderne klassiekers en (pop)muziek.

Eyeshadow

Al sinds de uitvinding van de film beïnvloeden en versterken cinema en muziek elkaar. Reden voor Eye om de nieuwe serie Eyeshadow te starten, waarin een uitgeknipte combinatie van deze twee centraal staat. We vertonen indie-klassiekers van grofweg 1990 tot nu, met na afloop spraakmakende op maat gesneden live-acts in de lijn van de film. In Eyeshadow matcht Eye optredens en films aan de hand van 'iets' wat film en popband verbindt.

Soms zijn het de lijkzige synths uit de soundtrack, een andere keer is het de melancholische sfeer, maar het kan ook de rauwe verhaallijn zijn of de persoonlijke keuze van de band die de combinatie bepaalt. Zo worden de bezoekers onder andere verrast met broeierige actiethrillers en mysterieuze sciencefiction met spacy synthesizers tot knalharde punk.

In de eerste zes edities stonden onder meer geprogrammeerd Donnie Darko, Jo Goes Hunting, The Virgin Suicides, Amber Arcades, Wild at Heart en St. Tropez. Het streven om met dit programma vooral de jongere doelgroep van Eye aan te spreken, (jong)volwassenen tussen de 20 en 40 jaar, is gelukt. Eyeshadow trok per editie ca. 100 bezoekers.

THEMAPROGRAMMA'S

Cinema Erotica

Het was broeierig warm in Eye in de lente van 2017, dankzij het themaprogramma Cinema Erotica. Duizend titels maar liefst herbergt de eroticacollectie van Eye, maar zelden worden de films uit het blik gehaald. Cinema Erotica gaf filmwetenschappelijk fatsoen het nakijken en bracht een ode aan de lust met historische curiosa, films van hedendaagse kunstenaars, lezingen en muziek.

Cinema Erotica vierde de sensualiteit, schrok niet terug voor schaamtevolle schaduwkanten als seksverslaving en was een compendium van verleidelijke filmgeschiedenis: van Jean Genets *Un chant d'amour* (1950) tot David Lynch' *Mulholland Drive* (2001), van actrices als Bettie Page tot Isabelle Huppert.

Erotiek is altijd 'in the Eye of the beholder' zoals de Engelsen zeggen: zoveel kijkers, zoveel verlangens. Geen betere plek dus om de behoeftes van de kijker te bevredigen dan de zalen van het filmmuseum, waar oog en oor lustvol werden bediend en waar de hedendaagse laptopvoyeur een grootschermhabitat vond.

Syrian New waves

Als aftrap van het nieuwe filmseizoen presenteerde Eye vanaf begin september het Syrian New Waves Programma. In dit programma lieten (jonge) Syrische filmmakers en kunstenaars een andere kant van Syrië zien. Met hun intieme familieportretten riepen ze de rijke Syrische cultuur in herinnering, vaak met verwijzingen naar de klassieke cinema. Deze getalenteerde filmmakers hebben de filmkunst in Syrië kunnen revitaliseren, en laten een meerstemmig en ander geluid horen dan de schokkende real life getuigenverslaggeving die ons via de media in overvloed bereiken. Drie dagen lang bood het Syrian New Waves Programma een ander perspectief op het land, met film, live muziek, beeldende kunst en debat.

ZOMERPROGRAMMA

Martin Scorsese

Ter omlijsting van MARTIN SCORSESE - THE EXHIBITION presenteerde Eye in de zomer een groot retrospectief met de beste films van deze meester-cineast. Ook stelde Scorsese zelf een programma samen van zijn favoriete films uit de Eye-collectie. Naast filmvertoningen, veelal gelardeerd met inleidingen en zaalgesprekken, zijn er diverse speciale evenementen georganiseerd, zoals een masterclass met de Nederlandse Filmacademie over de dynamiek tussen regie en montage. Verder was er Scorsese meets Méliès, met een 3D-vertoning van Hugo (Scorseses eerbetoon aan de Franse filmpionier Méliès, met materiaal uit de Eye-collectie) met aansluitend een filmconcert in de Arena met films van Méliès op 35mm.

Ter afsluiting van dit omvangrijke zomerprogramma organiseerden wij gratis openluchtvoorstellingen bij het museumgebouw zodat een nog breder publiek (uit Amsterdam-Noord) kon genieten van de films van Martin Scorsese.

Foto: Hannah van der Poel

Foto: Maarten Bezem

Foto: Maarten Bezem

Foto: Hans Wilschuf

SPECIALS

Ed van der Elsken: De Verliefde Camera

Naar aanleiding van de tentoonstelling over Ed van der Elsken (1925-1990) in het Stedelijk Museum presenteerde Eye een programma over het filmwerk van de beroemde straatfotograaf. Voor de maker van fotoboeken als *Een liefdesgeschiedenis* in Saint Germain des Prés, *Sweet Life* en *Eye love you* waren filmen en fotograferen nauw met elkaar verbonden.

De manier waarop Van der Elsken zijn foto's monteerte maakte dat duidelijk: voor de lay-out van de pagina's maakte hij gebruik van filmische middelen als flashback en wisselende camerastandpunten; de films werden vaak tegelijkertijd met een foto-opdracht gedraaid. De filmende fotograaf en fotograferende filmer: in beide media was de persoon Van der Elsken indringend aanwezig; fotograferen en filmen waren bij Van der Elsken instrumenten om het leven te verheven, je onderwerp uit de tent te lokken, een middel tot zelfexpressie, tot participatie en contact met anderen. In die vitalistische verkenningstocht werden geliefden, kinderen, kennissen, kunstenaars en mensen van de straat, van Parijs tot Tokio, van Edam tot Calcutta dwingend-charmant meegetrokken.

De films zijn grotendeels afkomstig uit de Eye-collectie en voor vertoning gedigitaliseerd. Het programma kwam tot stand in samenwerking met het Stedelijk Museum Amsterdam.

70mm Zomer

Na *The Hateul Eight* en *West Side Story* (om enkele recente voorbeelden te noemen), trakteerde Eye zijn bezoekers deze zomer op twee unieke films op 70mm.

Met het 50-jarig jubileum (2018) in het vooruitzicht, presenteerde Eye een gloednieuwe 70mm-kopie met DTS-geluid van Stanley Kubricks *2001: A Space Odyssey*, zo scherp als de meester hem bedoeld heeft. Kubrick perfectioneerde destijds elk detail van zijn beeldschone vertelling over de oorsprong van de mens en de opstand van een zelfdenkende computer, die de bemanning van een ruimteschip gijzelt. Deze film komt nog steeds voor in de lijstjes van meest invloedrijke films aller tijden en heeft een enorme schare fans.

Daarnaast bracht Eye, als enige in Nederland, de 70mm-versie het nieuwste mega-epos van *Dunkirk* van Christopher Nolan. Deze film, voor een deel opgenomen in Nederland, is de lang verwachte opvolger van de maker van *Interstellar*, *Inception*, *The Dark Night*, *Memento* en zijn meesterlijke debuutfilm *Following* (die ooit door Eye in Nederland gedistribueerd is).

Saillant detail is dat Warner Bros., distributeur van de film, in eerste instantie niet van plan was om de film op 70mm te laten vertonen. Maar op speciaal verzoek van Christopher Nolan en Hoyte van Hoytema (de Nederlandse cameraman die voor deze film een Oscarnominatie in de wacht sleepte), die graag wilden dat de film op 70mm in Eye te zien zou zijn, heeft Eye toch toestemming gekregen deze film op dit formaat in Nederland te vertonen.

The Essential Aki Kaurismäki

Niemand weet eenzaamheid, troosteloosheid, grijsheid en sleur zo treffend, liefdevol en humorvol te verbeelden als de Finse cineast Aki Kaurismäki. Hoe op het eerste gezicht onwaarschijnlijk ook, de films van Kaurismäki bieden altijd hoop. Dit terwijl hij moeilijke onderwerpen als armoede, werkeloosheid en de vluchtelingenproblematiek niet uit de weg gaat. Eye presenteerde in de donkere dagen voor Kerstmis een uitgebreid retrospectief met gerestaureerde films van deze grootmeester van de grimlach.

Gumbah's Sexboerderij Het Gouden Kalf

Hij is nog steeds verantwoordelijk voor de meeste ingezonden brieven van lezers van de Volkskrant, maar tegelijkertijd wordt deze cartoonist/kunstenaar/schrijver door minstens zoveel mensen op handen gedragen. Maar Gumbah beperkt zich tegenwoordig niet meer alleen tot zijn actuele en schrijnende cartoons. Speciaal voor Eye heeft hij de handen ineen geslagen met Leonard Bedaux Cinema en verzorgden zij samen een speciale filmavond met korte hilarische films met teksten van Gumbah, waarin geen taboe onbesproken is gebleven.

Dag van de Korte Film

Op de kortste dag van het jaar, 21 december, vierden we De Dag van de Korte Film. Met een speciaal samengesteld filmprogramma is het publiek in de Nederlandse filmtheaters op de beste korte films van eigen bodem getrakteerd, zoals Lejla (geselecteerd voor Cinéfondation van het Filmfestival van Cannes) en Grijs is ook een kleur (winnaar studenten-Oscar). Speciaal voor kinderen was er een 45 minuten-programma. Distributie vond plaats in veertig landelijke filmtheaters. De Dag van de Korte Film is een samenwerking tussen Eye, IFFR en Go Short.

Festivals

Ook in 2017 heeft Eye weer (een van) de locatie(s) van een groot aantal filmfestivals gehost. Zo verwelkomden wij het Boeddhistisch Film Festival, het Fantastisch Kinder Film Festival, Keep an Eye, KLIK!, Cinedans, Imagine en IDFA. De meeste festivals maken gebruik van de collectie van Eye en/of haken aan op bestaande programma's van Eye zoals bijvoorbeeld Eye on Art of Cinema Egzotik.

2C DISTRIBUTIE VAN KLASSIEKERS

Howards End

Eye trapte de zomer af met een re-release van *Howards End* van James Ivory. De heruitbreng van James Ivory's verfilming van E.M. Forsters gelijknamige roman viel samen met de 25ste verjaardag van de film, die onlangs digitaal is gerestaureerd (4K). Anthony Hopkins, Helena Bonham Carter, Emma Thompson en Vanessa Redgrave schitteren in dit fraai vormgegeven kostuumdrama vol liefdesverwikkelingen en onderhuidse klassenconflicten aan de vooravond van WOI.

De film kreeg maar liefst negen Oscarnominaties en verzilverde er drie, waaronder die voor Beste Actrice. De film heeft tijdens de roulatie een tiende plaats in de week-top-dertig beste films bereikt. Met een live Skype-interview met de regisseur, te zien in Eye en diverse theaters in het land, is deze release feestelijk ingeluid.

Scorsese in het land

Ter omlijsting van de tentoonstelling en het filmprogramma van Martin Scorsese in Eye, bracht Eye vanaf juli drie meesterwerken uit het oeuvre van de maestro uit in het land. *Raging Bull*, *Taxi Driver* en *Goodfellas* stonden in meer dan 45 filmtheaters in het land geprogrammeerd.

Previously Unreleased 2017

Vanaf 6 juli ging Eye's Previously Unreleased-programma van start met gedurende tien weken iedere week een nieuwe release van een film die niet eerder in Nederland is uitgebracht, maar die wel de selecties van prominente internationale festivals haalden. Van zeven van de tien films heeft Eye landelijke distributierechten verworven, op verzoek van vertoners zijn deze films ook landelijk beschikbaar gesteld. De Filmkrant is samenwerkingspartner in het programma.

Eraserhead

Ter ere van de release van David Lynch: The Art Of Life bracht Eye de cultklassieker Eraserhead uit.

Les Uns et Les Autres

Als 'Kerstfilm' heeft Eye de 2K-restauratie van Claude Lelouchs meesterwerk Les uns et les autres uitgebracht. Deze film volgt de levens van vier muzikale stellen en hun kinderen tussen 1936 en 1980. De muziek is wat de personages – werkzaam in de jazz, het variété, de klassieke muziek en het ballet – verbindt, ondanks de grote verschillen in levensloop. De liefde voor de muziek brengt alle personages bij elkaar in de wervelende finale, met een door Maurice Béjart gecoreografeerde opvoering van Ravels Boléro.

Claude Lelouch (1937) kreeg voor zijn 22ste speelfilm maar liefst vier César-nominaties; geselecteerd voor het competitieprogramma van het Cannes Film Festival is de film onderscheiden met de Technische Grote Prijs (Beste Geluid). Ook nu wist deze onbetwiste klassieker weer veel mensen te ontroeren. Uiteindelijk zullen na de hele run meer dan 20.000 bezoekers de film (opnieuw) hebben bekeken.

Korte Filmpoule

Na de aftrap van de Korte Film Poule (KFP) in september 2014 heeft de Poule een flinke ontwikkeling doorgemaakt, zowel in de ontwikkeling van het aanbod in de catalogus als in het aantal actieve abonnees. In 2017 had de KFP 24 leden (filmtheaters). De catalogus omvat inmiddels meer dan 500 korte films, onder andere samengesteld uit catalogi van de voormalige Filmbank, NTR KORT!, het NIAf, Illuster en diverse onafhankelijke korte-filmproducenten.

Met toevoegingen van onder andere de 100 korte documentaires uit de Hollandse Meesters-serie van Interakt en een selectie werken uit de Collectie van Eye. Deze films variëren van diverse stille films met muziek van Eye-medewerker Martin de Ruijter tot animatiefilms uit de Toonderstudio, en Joop Geesinks Dollywood tot een selectie werken van de grote meesters uit de Nederlandse documentaire als Bert Haanstra, Johan van der Keuken en Louis van Gasteren. Hiermee is het aanbod in de catalogus enorm gediversifieerd.

Daarnaast levert de nauwe samenwerking met Eye International op het gebied van de Selected Dutch Shots ook een interessante aanwas van nieuwe en actuele korte films op voor de Korte Film Poule. Tevens kunnen naast losse korte films er in de KFP ook diverse programma's geboekt worden; naast de vier schoolprogramma's met lesbrieven voor verschillende leeftijdsgroepen in het basis- en voortgezet onderwijs, zijn er nu ook een aantal gecureerde programma's beschikbaar zoals het Cinedans-programma met een selectie van de mooiste werken die de afgelopen jaren op het festival zijn vertoond en een videoclipprogramma samengesteld door filmmaker Johan Rijpma. Tenslotte stelt de KFP regelmatig tijdelijk programma's beschikbaar met hoogtepunten van festivals als IFFR, HAFF en Sundance.

3 EDUCATIE

Beeld is naast tekst en het gesproken woord steeds belangrijker – misschien wel het belangrijkste – geworden in onze communicatie. Maar weten kinderen uit zichzelf hoe ze met al dat beeld om moeten gaan? Hoe kunnen ze leren wat die beelden met hen doen en, vooral, wat zij met die beelden kunnen doen? Het leren begrijpen van beeldtaal neemt daarmee ontegenzeggelijk toe in onze samenleving.

In de loop van 2017 is er vanuit de overheid meer en meer interesse getoond voor film- en mediaeducatie. Dat is goed nieuws, zeker nu de ontwikkelteams van Curriculum.nu van start zijn gegaan met het ontwikkelen van een nieuw curriculum. De kracht van beeldtaal is thans onderkend; nu is het de taak te onderzoeken waar en op welke manier dit vak een plek kan krijgen in het onderwijs van de toekomst. Het voeren en verstevigen van de lobby voor filmeducatie in het onderwijs is een speerpunt van Eye.

In de tussentijd blijft Eye met haar partners film-educatieve activiteiten, workshops, lesmaterialen en evenementen organiseren voor alle onderwijsdoelgroepen, docenten en filmprofessionals. Deze vinden plaats in het museum en door het hele land. Een greep uit het aanbod van 2017.

Foto: Martin Hogeboom

FILMEDUCATIE IN HET MUSEUM

ONDERWIJSPROGRAMMA'S

Toveren met film - primair en speciaal onderwijs

Voor de kleuters is nog weinig cultureel aanbod bij culturele museale instellingen. Scholen komen wel steeds vaker met de vraag of er ook voor de allerkleinste wat te doen is. Eye heeft deze kans en behoefte aangegrepen om een specifiek programma voor deze doelgroep te ontwikkelen.

In de workshop Toveren met film onderzoeken en ontdekken kleuters hoe je stilstaand beeld kunt laten bewegen en wat er nog meer nodig is voor het maken van een film.

We laten ze spelen met optische illusies, licht(projectie) en stop-motion. Ze acteren zonder woorden en maken een eigen 'wonderschijf' waarmee ze een vis in een vissenkomp toveren.

Aan het eind van de workshop kijken ze samen naar de door hen vervaardigde stop-motion filmpjes en stille films. De zelfgemaakte 'wonderschijf' gaat mee naar huis en de filmpjes mailen we naar de groepsleerkracht, zodat ook de ouders en andere leerlingen het resultaat kunnen zien. Mede ontwikkeld dankzij financiële steun van Rabobank.

Door het nieuwe kleuteraanbod Toveren met Film en programma's op maat voor het speciaal onderwijs, heeft Eye de afgelopen tijd nieuwe scholen aan zich weten te binden.

Zo zijn vlak voor de zomervakantie alle groepen van het speciaal onderwijs Orion College Drostenburg in Eye langs geweest. Een bijzondere ervaring, want veel kinderen zijn langdurig ziek, meervoudig gehandicapt of hebben gedagsproblemen. Met zijn allen naar het museum was echt een feestelijk uitje!

Niet alleen boeken scholen programma's voor de kinderen, ook zijn scholen steeds vaker geïnteresseerd in docententrainingen. Deze trainingen op maat gemaakt, gaan uit van de behoeftes, mogelijkheden van docententeams gekoppeld aan het aanbod van Eye.

Zowel docententeams van het primair onderwijs (bijvoorbeeld De Poolster en STAIJ) als voortgezet onderwijs (Marcanti College en Hyperion) zijn in 2017 door diverse Eye educatoren getraind op het gebied van film- en mediawijsheid.

Foto: Nadine Maas

Vernieuwing rondleiding door vaste tentoonstelling

In het najaar is gestart met de ontwikkeling van een vernieuwde, interactieve versie van de rondleiding door het Panorama voor alle schoolgroepen. De rondleiding is met behulp van tablets te maken. Hierop zijn extra fragmenten te zien en kunnen lesopdrachten gemaakt worden. Centraal staat de verbinding tussen verleden, heden en toekomst van de cinema.

Aansluiting bij tijdelijke tentoonstellingen voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs

Aansluiting bij tijdelijke tentoonstellingen – voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs
In aansluiting op de expositie van Martin Scorsese – The Exhibition zijn diverse onderwijsprogramma's georganiseerd, zoals rondleidingen, workshops film maken 'The Scorsese Way' en filmvoorstellingen van Hugo (Martin Scorsese, 2011) met voorafgaand de korte film Le Voyage dans la lune (George Méliès, 1902).

Bij de tentoonstelling Locus: Apichatpong Weerasethakul – Cao Guimarães ontwikkelde Eye diverse activiteiten voor het voortgezet onderwijs, mbo studenten, en jongvolwassenen. De volgende onderwerpen stonden hierbij centraal: Act local, think global, Identiteit, Mediakunst en de Zintuigelijke wereld. Leerlingen hebben o.a. rondleidingen en workshops '1 minuut film maken' gevolgd. Eind 2017 is gestart met rondleidingen bij de tentoonstelling Jesper Just op basis van de Visual Thinking Strategy-methode. Deze aanpak leert mensen open en zonder oordeel waarnemen, onderzoeken, luisteren naar en voortbouwen op elkaar door naar kunstwerken te kijken. Onder leiding van de museumdocent worden open vragen gesteld, waarna leerlingen door elkaars antwoorden te horen anders leren kijken en luisteren. Overigens zijn bij alle exposities rondleidingen voor doven en slechthorenden georganiseerd.

Samenwerking filmfestivals

De afdeling educatie heeft ook dit jaar weer samengewerkt met Movies that Matter Festival, het Cinekid Festival en het International Documentary Film Festival Amsterdam, die alle schoolvoorstellingen in Eye organiseerden en tussen de 100 en 500 leerlingen per dag van het PO, VO en MBO bereikten.

EDUCATIEVE ACTIVITEITEN

Kinder- en familie activiteiten

Voorafgaand aan en tijdens de voorjaarsvakantie vond in Eye Drukkerij van Alles plaats. Kinderen van 2 tot 12 jaar (zowel groepen onder schooltijd voorafgaand aan de vakantie, als kinderen in de vrije tijd) bekeken in groepjes eerst verschillende korte films uit de collectie van Eye. Vervolgens gingen ze in de foyer bij zaal 1 aan de slag in de drukkerij. Ze stempelden, tekenden en beschilderden verschillende pagina's om er vervolgens een boekje met hun eigen filmverhaal van te maken. Het programma kwam tot stand in samenwerking met de Taartrovers.

Ook dit jaar deed Eye weer mee met de kindercollegereeks van de Museum Jeugd Universiteit. Verschillende filmexperts geven colleges en workshops over diverse filmonderwerpen. Dit jaar stond in het teken van scenario-schrijven tot stunts uitvoeren en van acteerwerk tot de filmposter boven je bed. De workshops vonden in een periode van vier maanden elke laatste zondag van de maand plaats, in de ochtend voor 8-10 jarigen, in de middag van 10-12 jarigen.

Aansluitend bij het thema van de Kinderboekenweek was er in de herfstvakantie de workshop Griezel Grimeren (voor families met kinderen van 4 tot 12 jaar). Kinderen schminkten zichzelf als een grappig, griezelig monster met grime zoals in een echte film.

EFA Young Audience Award

In een Europese verkiezing hebben kinderen van 12 tot 14 jaar op zondag 7 mei tijdens de Young Audience Film Day in 37 Europese steden (een record!) waaronder in Eye, de Duitse film *Goodbye Berlin* van Fatih Akin uitgeroepen tot winnaar van de Young Audience Award 2017. Dat is de prijs voor de beste Europese jeugdfilm, die dit jaar voor de zesde keer is uitgereikt.

Moviezone in Eye

MovieZone, het landelijke jongeren platform van Eye, was in 2017 ook meerdere malen in huis. Zo is er een MovieZone masterclass bij de Martin Scorsese tentoonstelling georganiseerd o.l.v. regisseur David Lammers. Maar ook een virtual reality-film gerealiseerd: MovieZone Op de filmset.

Voor veel filmliefhebbers is het de ultieme droom: een kijkje nemen op een echte filmset. Dat kan met de virtual reality-film MovieZone op de filmset. In deze VR-film sta je zelf op een filmset. Als je een van de sleutelfiguren - de regisseur, geluidsman, lichttechnicus en/of cameraman - enkele seconden aankijkt, geeft hij tekst en uitleg over zijn precieze taak op de set. MovieZone op de filmset was van 21 t/m 27 oktober te zien in de VR-bios in het MediaLab van Cinekid en daarna permanent in Eye Filmmuseum.

Ook is de film gratis te downloaden in de Eye VR-app (beschikbaar voor Android en iOS). In deze beknoptere versie volg je de werkzaamheden van de lichttechnicus. MovieZone op de filmset is geproduceerd door Purple Pill in opdracht van MovieZone. De productie is mede mogelijk gemaakt door Fonds 21, hoofdbegunstiger van MovieZone. Op 16 december vond de MovieZone Talent Day voor 60 jonge filmtalenten uit het hele land in Eye plaats. Het netwerken met elkaar en met filmprofessionals stond opnieuw centraal. Deze editie was het startsein voor een reeks Talent Days in 2018, die in samenwerking met onder andere IFFR, Movies that Matter Festival, Go Short Film Festival en het Nederlands Film Festival worden georganiseerd.

Masterclass

In een Europese verkiezing hebben kinderen van 12 tot 14 jaar op zondag 7 mei tijdens de Young Audience Film Day in 37 Europese steden (een record!) waaronder in Eye, de Duitse film Goodbye Berlin van Fatih Akin uitgeroepen tot winnaar van de Young Audience Award 2017. Dat is de prijs voor de beste Europese jeugdfilm, die dit jaar voor de zesde keer is uitgereikt.

Exposed

Het derde EXPOSED-team, de jong volwassenen community van Eye, die feestelijke en toegankelijke openingen bij de tijdelijke exposities verzorgt, beleefde een succesvolle laatste opening van de Béla Tarr expositie aan het begin van 2017 en zwaaide daarna af. Hierna is het vierde team aan de slag gegaan met Martin Scorsese - The Exhibition, de tentoonstelling Locus: Apichatpong Weerasethakul – Cao Guimarães en Jesper Just. Tevens heeft het team veelvuldig blogs en artikelen gepost in het online magazine Eye-exposed.nl over de exposities en andere filmprogramma's in Eye.

FILMEDUCATIE IN HET LAND

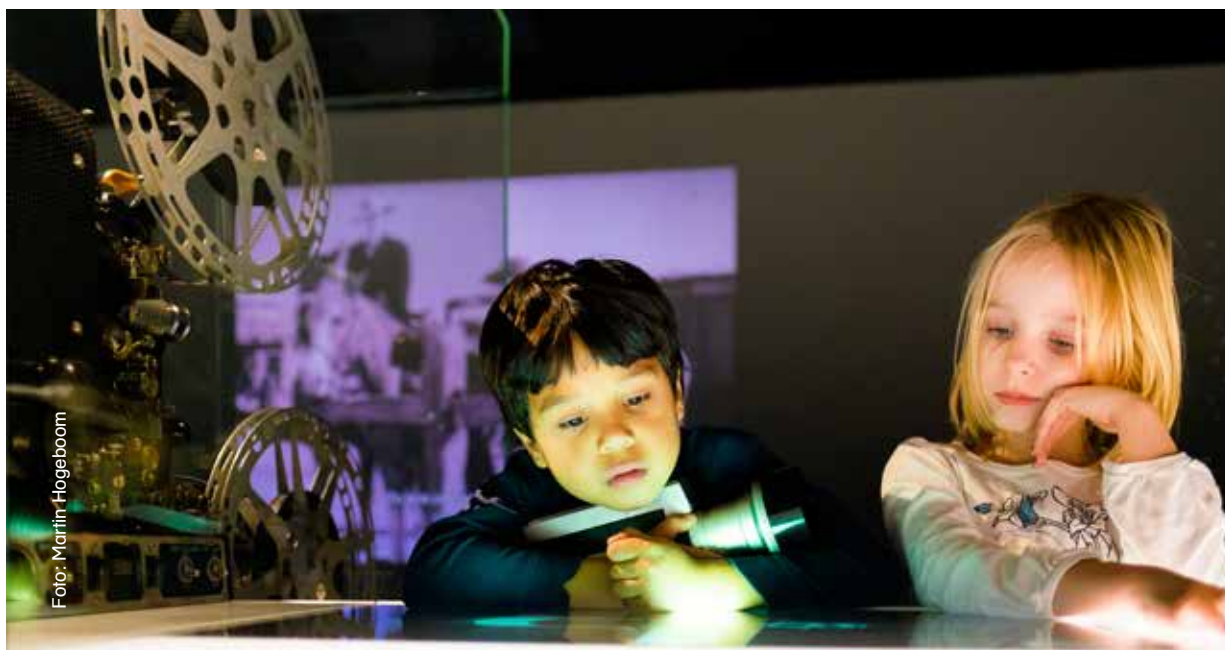
ONDERWIJSPROGRAMMA'S

Lesmethode film - primair onderwijs

Bij de doorlopende leerlijn Avonturen in het Donker voor het primair onderwijs zijn extra lesmaterialen ontwikkeld voor de groepen 1 en 2, zodat deze lesmethode voor film nu voor alle groepen inzetbaar is. Binnen het primair onderwijs zijn 127 gastlessen Filmjuwelen afgenomen, waarin film- en erfgoededucatie samenkomt.

Lesmateriaal bij actuele filmtitels

Bij de volgende kinder- en jeugdfilms zijn lesmaterialen ontwikkeld: Toen mijn vader een struik werd, Hotel de Grote L, Kappen!, Sing Song, De Kleine Vampier 3D, Dummie de Mummie en de tombe van Achnetoet en Dikkertje Dap.

Docentendagen

Tijdens het Nederlands Film Festival en Cinekid zijn docenten uitgenodigd om deel te nemen aan speciale programma's over film- en media-educatie. Het stimuleert hen om zelf in de klas aan de slag te gaan met film. Docenten leren kritisch kijken (met hun leerlingen). Wat is dat en hoe doe je dat? Welke tools heb je nodig in een wereld waarin film kijken en het maken en delen van beeld de normaalste zaak van de wereld is? Aan de hand van zes filmische kernbegrippen (verhaal, camera, art direction, acteren, montage en geluid) krijgen docenten een heel praktische les in kritisch kijken. Met concrete voorbeelden en handige tips voor lesmateriaal dat direct op school is te gebruiken. Ook is aandacht besteed aan het maken van film. Docenten leren zelf een instructiefilm maken, waarmee ze kunnen aansluiten bij de trend dat leerlingen steeds meer online leren, aan de hand van YouTube tutorials bijvoorbeeld. Deze dagen zijn in samenwerking met het Amsterdams Filmmenu-partners en Netwerk Filmeducatie-leden georganiseerd

EDUCATIEVE ACTIVITEITEN

Moviezone

MovieZone Filmlab draaide begin 2017 nog op volle toeren. Een YouTube-serie met alles over film en gasten als Martin Koolhoven, Tim Oliehoek en Birgit Schuurman. Tot aan de zomer waren er wekelijkse afleveringen te zien o.l.v. het presentatie-duo Pip Pellens en Niek Roozen. Vanaf de zomer is de YouTube-serie voortgezet met best-of MovieZone Reports, met de leukste items die door MovieZone reporters zijn gemaakt.

Netwerk filmeducatie

Eye heeft in 2017 de wens uitgesproken het Netwerk Filmeducatie te willen professionaliseren door de bestaande taken te consolideren en te verbeteren, en het netwerk uit te breiden met sterke regionale partners. Het is onze ambitie van het netwerk een informatie- en adviespunt te maken voor overheid, onderwijs, filmbranche, zowel op internationaal, nationaal als regionaal niveau.

Nieuwe doelen van het Netwerk:

- Eén landelijk aanspreekpunt te zijn voor filmeducatie voor de filmbranche, het onderwijs en de overheid;
- De diverse activiteiten en diensten van verschillende leden met elkaar te verbinden en deze als één consistent geheel te presenteren;
- Kennis en inspiratie opdoen en vergroten, door expertise uit te wisselen, samen te werken en op elkaar af te stemmen;
- Kwaliteit van activiteiten en diensten te verbeteren;
- Bekendheid met het belang van filmeducatie te vergroten en de gezamenlijke lobby te voeren voor beeldtaal in het onderwijs;
- Gezamenlijk trainen van filmprofessionals, docenten en beleidsmedewerkers;
- Gezamenlijk ontwikkelen van nieuwe activiteiten die aansluiten bij de behoeftes en trends.

De huidige leden zijn instellingen die landelijk opereren; het is een diverse groep bestaande uit filmfestivals, talentenprogramma's, projectorganisaties, museum/archief/filmtheater en een bioscoop: Eye, IDFA, Cinekid, Movies that Matter, Impakt, IFFR, Fantastisch Kinderfilm Festival, Imagine, Bekijk 't, De frisse blik, HAFF, Nederlands Filmfestival, Go Short!, Stichting En...Actie, Digital Playground, Pathé, Nederlands Filmfestival voor Scholieren (NFFS). Het is onze wens het Netwerk te versterken met professionele regionale partners, met name actieve filmtheaters zoals Lux, Filmhuis Den Haag, Chassé, De Lieve Vrouw Amersfoort, Groningen Forum en dergelijke. Deze organisaties hebben een lokale rol met een (inter)nationaal karakter. De filmtheaters zijn actief, vernieuwend en op maat bezig met filmeducatie in de regio. Zij zijn de essentiële partners voor belangrijke regionale samenwerkingen zoals met scholen, bibliotheken, de gemeentelijke overheid en andere kleinere filmtheaters en culturele instellingen uit de buurt.

Educatie internationaal

Eye Educatie doet mee aan het Europese Netwerk European Children Film Association in het project ABCinema. Tijdens het internationale filmfestival van Berlijn heeft de groep op initiatief van Hoofd Educatie van Eye, Florine Wiebenga, nieuwe plannen ontwikkeld.

De inmiddels door Creative Europe gehonoreerde aanvraag, maakt deel uit van het Europese project 'F.L.I.C.K.' (Film Literacy InCubator Klubs). Hierin staat centraal de deskundigheid van intermediairs zoals docenten, educatief medewerkers van bioscopen en filmtheaters, filmmakers, e.d.. Het project richt zich op het stimuleren van interesse in (Europese) filmcultuur en erfgoed, het zichtbaar maken van het belang van film literacy; het doorgeven van vaardigheden om aan de slag te gaan met filmeducatie.

4 INTERNATIONALE PROMOTIE: EYE INTERNATIONAL

A person with long hair, wearing a red and white plaid shirt and dark shorts, stands on a dark, rocky, and uneven shore. They are looking out over a vast, flat landscape that appears to be a dry lake bed or a salt flat. The ground is covered in patches of white, yellow, and brown, creating a complex, abstract pattern. In the background, there are low, reddish-brown hills under a clear blue sky. The overall scene is surreal and expansive.

Selectie van Nederlandse films op festivals

In 2017 waren er maar liefst 1.407 internationale festivalselecties van 491 unieke Nederlandse films op een totaal van 448 unieke filmfestivals. Daarnaast vonden er nog eens 69 internationale vertoningen plaats van Nederlandse films in onder andere universiteiten, musea, ambassades en culturele instituten. Het totaal aantal daadwerkelijke internationale vertoningen komt daarmee op 1.477. NB. Omdat een film gemiddeld drie maal geprogrammeerd staat, geeft een verdrievoudiging (!) van dit getal een goede indicatie voor het werkelijke aantal vertoningen.

Internationale prijzen voor Nederlandse films

Er zijn in 2017 maar liefst 86 unieke Nederlandse films bekroond met internationale filmprijzen. Deze 86 films wonnen een totaal aantal van 153 awards.

DEELNAME FESTIVALS EN INTERNATIONALE MARKTEN

Internationaal Filmfestival Rotterdam

Tijdens het International Film Festival Rotterdam (IFFR) participeerde Eye in het CineMart Netwerkdiner voor Nederlandse filmmakers (die een film hadden in een van de programmasecties van het IFFR) en een select gezelschap van internationale filmprofessionals (sales agenten, distributeurs, producenten, programmeurs). Dankzij de aanwezige industrie en de verschillende initiatieven van het festival, zoals de CineMart en het Hubert Bals Fonds, is het festival het ideale launching pad voor een internationale carrière van nieuwe films en is het de ideale netwerking-omgeving voor het opzetten van (minoritaire) coproducties.

Internationaal Filmfestival Berlijn

De Nederlandse stand had wederom een mooie en zichtbare locatie verworven in de Martin Gropius Bau, de centrale locatie van de European Film Market. Ook qua design sprong de stand ook dit jaar weer zeer in het oog.

Aansluitend op het 100-jarig jubileum van de kunstbeweging De Stijl is in 2017 ingezet op een huisstijl van Eye International en de vormgeving van de stand conform design, inrichting en drukwerk van de desbetreffende beweging. De stand is veelvuldig gebruikt voor business meetings van het Filmfonds en Eye International met Nederlandse en internationale filmprofessionals.

Met een groot aantal Nederlandse films en minoritaire coproducties in de verschillende selecties van het festival (vier Nederlandse films, en vier minoritaire coproducties) was ook de organisatie van de Dutch Drinks (weer) opportuun.

Op de eerste zaterdagavond van het festival, organiseerden Eye en het Filmfonds gezamenlijk deze grote netwerkbijeenkomst voor Nederlandse filmprofessionals en een uitgebreide selectie van internationale festivalprogrammeurs, distributeurs, sales agenten, journalisten en fonds-vertegenwoordigers. De cocktail (voor het eerst in de Kaisersaal) mocht zich in een bijzonder grote opkomst verheugen en is door de vele aanwezigen positief beoordeeld als informeel en effectief.

De vier geselecteerde Nederlandse films waren *Owls And Mice* van Simone van Dusseldorp, *The Brick House* van Eliane Esther Bots, *Sabaku* van Marlies van der Wel en *1Minute Nature* van Stef Visjager & Katinka Beahr. De vier minoritaire coproducties waren de films *The Wound* van John Trengove, *Centaur* van Aktan Arym Kubat, *Don't Swallow My Heart*, *Alligator Girl!* van Felipe Bragança (*City of the Sun* van Rati Oneli) en *The Sea Stares At Us From Afar* van Manuel Muñoz.

Clermont Ferrant International Short Filmfestival en Annecy International Animation Film Festival

In samenwerking met het Filmfonds en met steun van het Ministerie van Buitenlandse zaken is dit jaar een extra grote Nederlandse delegatie naar een aantal Franse filmfestivals georganiseerd, o.a. naar het Clermont-Ferrand International Short Film Festival en het Annecy International Animation Film Festival. Doel van deze missies was om de opkomende Nederlandse animatie-industrie onder de aandacht te brengen van de Franse en andere internationale filmprofessionals en Nederland te promoten als coproductieland voor animatiefilm. Frankrijk is één van de belangrijkste productielanden voor animatiefilm.

Clermont-Ferrand International Short Film Festival, een van de belangrijkste festivals voor korte film, heeft een belangrijke internationale markt voor korte films. De Nederlandse stand was dit jaar dubbel zo groot, met veel belangstelling en aanloop tot gevolg. Een aantal Nederlandse animatieproducenten bezocht voor het eerst het festival en nam tevens deel aan de markt en EuroConnection, het European Short Film co-production Forum. Acht Nederlandse korte films waren te zien tijdens het festival, met maar liefst vier films in de internationale competitie. Douwe Dijkstra won de Grand Prix voor zijn film *Green Screen Gringo*.

Annecy International Animation Film Festival is het belangrijkste filmfestival ter wereld voor de animatiefilm. Vanwege de speciale Nederlandse delegatie was er ook dit jaar weer een Nederlandse stand op de MIFA, de markt van het Annecy Film Festival. Maar liefst acht Nederlandse films en coproducties waren geselecteerd voor het festival, waaronder *Half A Life* van Tamara Shogaolu en *The Gap* van Nederlandse producent Serious Film, voor de Korte Film Competitie. Een episode van de Nederlandse animatie serie *George & Paul Slaapwandelen*, van Joost van den Bosch & Erik Verkerk was geselecteerd in de sectie TV Films in Competitie.

Internationaal Cannes Film Festival

Het Nederlandse Paviljoen in Cannes was tijdens het festival de thuisbasis voor Eye International, het Nederlands Fonds voor de Film, de Nederlandse Film Commissioner en Filmproducenten Nederland. Daarnaast hadden de grote Nederlandse filmfestivals er hun basis. Het International Film Festival Rotterdam, het Nederlands Film Festival, het International Documentary Film Festival Amsterdam en Cinekid. Daarnaast was het paviljoen de centrale ontmoetings- c.q. netwerkplek voor de vertegenwoordigers van de Nederlandse filmprofessionals met hun internationale collega's.

Nederlands paviljoen tijdens Cannes Filmfestival 2017

Na het succes van het paviljoen in 2015 en 2016, heeft Eye met zijn partners in 2017 wederom gekozen voor het grotere paviljoen. In samenwerking met Het Nieuwe Instituut zijn de binnen- en buitenruimte ingericht met enkel Dutch Design, een andere kunstdiscipline die grote internationale bekendheid en waardering heeft verkregen. De Rotterdamse designer Sabine Marcelis is aangetrokken om het interieurontwerp van het Nederlands paviljoen te verzorgen. Studio Sabine Marcelis ontwierp 'Ruimtelijke Compositie in rood, blauw en geel', een installatie die in Cannes diende als ontmoetingsplek voor Nederlandse filmprofessionals met hun internationale relaties.

Marcelis heeft onder andere geëxposeerd op de Salone die Mobile in Milaan en op de Art Basel. Een jurycommissie bestaande uit voorzitter Pierre Lescure (President van het Filmfestival Cannes), Françoise Delbecq (journalist bij Elle Magazine), Dominique Vachon (voormalig CEO bij Vachon) en Charlie Baum (maker en event-coördinator) honoreerde het Nederlandse paviljoen met de Special Jury Prize. Een variatie van de installatie was van 3 tot 19 oktober in Het Nieuwe Instituut te Rotterdam nogmaals te bewonderen.

Nederlands talent was eveneens aanwezig in de diverse programmasecties van Cannes. De Nederlandse filmmaker Stijn Bouma presenteerde zijn korte film Lejla in de Cinéfondation sectie van het festival, de minoritaire co-productie A Gentle Creature van Sergei Loznitsa was geselecteerd voor de officiële competitie en Bert Haanstra's Mirror Of Holland (waar hij in 1951 een Palme d'Or mee in de wacht sleepte) draaide in het programma Cannes Classics. Daarnaast waren er vanzelfsprekend voldoende Nederlandse films gereed die na Cannes geselecteerd en gepresenteerd zouden worden op andere belangrijke internationale filmfestivals.

Om dit alles te vieren werden ook in Cannes de Dutch Drinks georganiseerd, een netwerk-bijeenkomst tijdens het filmfestival van Cannes met als doel om de Nederlandse filmprofessionals in contact te brengen met internationale filmprofessionals. Naast de Dutch Drinks organiseerden het Filmfonds en de producentenvereniging FPN diverse gespecialiseerde netwerk events.

Nederlands paviljoen tijdens Cannes Filmfestival 2017

Toronto International Film Festival

De Nederlandse selectie was in 2017 succesvol met vier Nederlandse producties en zes minoritaire coproducties in de officiële selectie van het festival.

In verband met het groot aantal geselecteerde Nederlandse films is er door Eye en het Filmfonds een netwerk event georganiseerd. De genodigden waren Nederlandse filmmakers met een film in een van de programmasecties van TIFF en een gezelschap van internationale filmprofessionals. Voor het tweede opeenvolgende jaar nam Eye International deel in de zgn. umbrella stand van de EFP – European Film Promotion Umbrella.

De vier geselecteerde Nederlandse films waren Tulipani van Mike van Diem, Disappearance van Boudewijn Koole, Messi And Maud van Marleen Jonkman en korte animatiefilm Catastrophe van Jamille van Wijngaarden. De minoritaire coproducties waren Zama van Lucretia Martel, Beyond Words van Urszula Antoniak, Good Favour van Rebecca Daly, The Journey van Mohamed Jabarah Al Daradji, Oblivion Verses van Alireza Khatami en Racer And The Jailbird van Michaël R. Roskam.

European Film Promotion (EFP) activiteiten

Dit jaar kwamen afgevaardigden van alle lid-organisaties van European Film Promotion, waaronder Eye International, bijeen voor een General Assembly tijdens het Cannes International Film Festival. Een tweede General Assembly heeft plaatsgevonden in november.

Shooting Stars*

De Nederlandse actrice Hannah Hoekstra, voorgedragen door Eye International, is door een internationale vakjury geselecteerd om deel te nemen aan het prestigieuze European Shooting Stars evenement. Dit evenement wordt jaarlijks georganiseerd door de European Film Promotion tijdens de Berlinale en heeft als doel de internationale loopbaan van jong Europees acteertalent te stimuleren. De tien acteurs en actrices die waren uitgekozen voor Shooting Stars, hebben deelgenomen aan speciaal voor hen samengestelde workshops en kennismakingssessies met belangrijke leden van de International Casting Directors Network (ICDN), agenten en filmmakers, en het doen van interviews en foto shoots met internationale media.

Hannah Hoekstra (Shooting Stars) foto: Gwendolyn Kaesberry

Producer on the Move*

Julius Ponten van New Amsterdam Film Company was door Eye International geselecteerd om Nederland te vertegenwoordigen als Producer on the Move tijdens het Cannes International Film Festival. Het Producers on the Move programma is voor het 17e achtereenvolgende jaar georganiseerd door European Film Promotion in Cannes. Tijdens het vierdaagse netwerk-evenement zijn 20 getalenteerde en veelbelovende producenten in de schijnwerpers gezet.

Future Frames*

Eye International nomineerde de afstudeerfilm van Joren Molter Greetings From Kropsdam tijdens het EFP Future Frames programme for graduating Student film-makers at the Karlov Vary IFF.

(Re)branding*

Eye International was gastheer van en deelnemer aan de (re)Branding & promotion Working Groups van de EFP in april 2017; dit heeft geleid tot de lancering van de nieuwe huisstijl in september tijdens het Toronto International Film Festival. Collega EFP-leden uit Zwitserland, België, Luxemburg en Portugal waren bij de working group sessies in Eye aanwezig, evenals EFP directrice Sonja Heinen.

Europe New Voices in Documentary*

Dit nieuwe initiatief is een samenwerking tussen de EFP en The Metrograph New York City. Eye International heeft de documentaire van Guido Hendriks Strangers In Paradise voorgedragen voor selectie. De film is ook geselecteerd voor het uiteindelijke programma dat is gecureerd door het nieuwe NYC Cinema Centre The Metrograph. Onder de aanwezigen waren onder andere vertegenwoordigers van het MoMA en veel internationale filmmakers. Verspreid over drie dagen waren eveneens verscheidene industry meetings georganiseerd. Marten Rabarts (hoofd Eye International) was namens de EFP deelnemer aan deze meetings.

*Alle genoemde deelnemers zijn financieel ondersteund door Eye International

Publicaties

Naast de Eye SEE NL Filmcatalogus 2017 (met de nieuwste Nederlandse feature films, documentaires en shorts) zijn verschillende Eye SEE NL Catalogus 'Specials' uitgegeven ter ondersteuning van de verschillende filmselecties en filmmarktdeelnames: International Film Festival Rotterdam, Berlin International Film Festival, Clermont-Ferrand International Short Film Festival, Cannes International Film Festival, Annecy International Festival for Animated Film, Toronto International Film Festival en International Documentary Film Festival Amsterdam.

De Selected Dutch Shorts 2016, een selectie van de beste Nederlandse korte films uit 2016, elk jaar uitgegeven in de eerste week van januari, onderstreept het succes van het medium. De 2017 editie was de veertiende in een succesvolle reeks. De selectie verschuift overigens steeds meer van een best of last season naar een most relevant for next season product.

Het magazine SEE NL verschijnt viermaal per jaar. In 2017 was de jaarlijkse documentaire editie (ten tijde van het IDFA) alweer toe aan haar negenentwintigste editie. Deze editie bood onder andere Nederlands designtalent een internationaal podium tijdens het internationale filmfestival in Cannes. Ter promotie van de aanwezigheid van de Nederlandse films of de grotere festivals adverteert Eye International verder in de bekende SEE NL huisstijl in dagkranten (zgn. daily's) en advertentieboarden.

SEE NL LIVE

Eye International ontwikkelt, in nauwe samenwerking met het Filmfonds, een online platform waar buitenlandse festivals, journalisten en aankopers niet alleen de laatste informatie kunnen vinden over de nieuwste Nederlandse films, maar waar ze deze films ook in een beveiligde en gepersonaliseerde online omgeving kunnen bekijken.

SEE NL LIVE maakt ook gebruik van het digitale archief van Eye, waardoor nieuwe films kunnen worden voorzien van (historische) metadata uit de collectie van Eye.

Het project SEE NL LIVE is de beoogde 100% digitale opvolger van het magazine en zal -als alles meezit- een lancering hebben van een eerste proefversie in het najaar van 2018.

Cover SEE NL, editie 28 Augustus 2017

OSCARS

Gewonnen

2017 kende een Nederlandse winnaar van een Oscar. De Studenten Oscar voor “Best Narrative film from an International Filmschool” ging naar de film van de Nederlandse filmacademie Grijs is ook een kleur. De film, geregisseerd door Marit Weerheijm en geproduceerd door Loes Komen en Eva Verwey, is door Eye International ondersteund met meerdere reisbeurzen om de wens van de studenten mogelijk te maken met het hele productieteam naar Los Angeles te kunnen gaan om deze Oscar in ontvangst te nemen.

Still uit Grijs is ook een kleur - Winnaar Studenten Oscar

Foreign Language

Eye International organiseert ieder jaar de selectie en inzending van de speelfilm (of lange documentaire) voor de Oscar in de categorie Best Foreign Language Film. Een commissie bestaande uit vertegenwoordigers van diverse beroeps- en brancheverenigingen en enkele experts uit het veld kiest de in te sturen speelfilm. Layla M. (geregisseerd door Mijke de Jong, geproduceerd door Topkapi Films) is door de selectiecommissie gekozen tot Nederlandse inzending en door Eye International ingestuurd naar de negentigste Academy Awards, om mee te dingen naar een nominatie voor deze Oscar. Ter ondersteuning van de inzending is een promotiecampagne gestart i.s.m. de producent, mede-rechthebbende Netflix en publiciteitsexperts in Los Angeles.

Short Film Entries

Ook in 2017 zijn twee korte films namens Nederland ingezonden naar de Oscars. Dit zijn ieder jaar een korte animatiefilm en een korte fictiefilm. Eye International organiseert beide inzendingen en financiert tevens de kwalificatiescreenings van beide films in Los Angeles.

Animated Short

De korte animatiefilm is uitgekozen door vertegenwoordigers van de Vereniging van Nederlandse Animatie Producenten, het Holland Animatie Film Festival (HAFF) en KLIK! Amsterdam Animatie Festival. Dit jaar is de film *Bullet Time*, geregisseerd door Frodo Kuipers en geproduceerd door Merlijn Passier Productions ingestuurd in de categorie Best Animated Short Film.

Live Action Short

In de categorie Best Live Action Short Film is *Nightshade*, geregisseerd door Shady El-Hamus en geproduceerd door The Rogues, ingezonden naar de Academy of Motion Pictures, Arts and Sciences (AMPAS). De selectiecommissie bestond uit professionals uit de korte film branche.

5 COLLECTIE

Still uit Visions d'Art

Algemeen

In 2017 is Eye gestart met het schrijven een nieuw Collectiebeleidsplan voor de periode 2018-2021. Dit plan is bedoeld voor nationale en internationale collega-instellingen, waaronder archieven en musea, maar ook voor subsidiënten, de filmbranche, academici en studenten. Het plan reflecteert op, geeft uitgebreid inzicht in en legt verantwoording af van de werkzaamheden op de terreinen waar Eye vaak een koploper is en een voorbeeldfunctie vervult: het conserveren (beheer en behoud), digitaliseren en restaureren (analoog en digitaal) van filmerfgoed. De leidraad voor dit Collectiebeleidsplan wordt gevormd door de missie van Eye: schat-bewaarder, gids en pionier zijn. Het Collectiebeleidsplan 2018-2021 is maart 2018 gereedgekomen.

Sinds de opening van het nieuwe Collectiecentrum (september 2016) is Eye voortvarend verder gegaan met het consolideren van beheer, behoud, conservering, digitalisering en restauratie van de Collectie. En met het realiseren van nieuwe ambities. Enkele voorbeelden.

Artist and Scholar in residence

Ter ere van het 70-jarig bestaan van de Collectie lanceerde Eye een nieuw Artist and Scholar-in-Residence-programma in het Eye Collectiecentrum. Vanaf 2017 nodigt Eye ieder jaar een onderzoeker en een kunstenaar uit om onderzoek te doen naar de Collectie van Eye en archiefmateriaal op een vrije, creatieve manier te hergebruiken. Alexandra Navratil is de eerste Artist-in-Residence is en Christian Gosvig Olesen de eerste Scholar-in-Residence. Dit nieuwe programma is financieel mede mogelijk gemaakt door een gift van de Eye geefkring Ladies Eye.

Internationaal traineeship

In november 2017 zijn Eye Filmmuseum en het bedrijf Haghefilm Digitaal gezamenlijk een (eveneens nieuw) traineeship-programma gestart. De eerste trainee die is geselecteerd is Tulta Behm. Het internationale traineeship-programma geeft een afgestudeerde masterstudent de gelegenheid om ervaring op te doen in het professionele veld van filmrestauratie aan de hand van een 'training on the job'. Het programma duurt tien maanden. Daarbij wordt de trainee gecoacht door ervaren curatoren, restauratoren, digitale-filmspecialisten en andere vakmensen in Eye. Het programma is in 2017 financieel mede mogelijk gemaakt door een bijdrage van het Filmfonds.

Restauraties

In 2017 heeft Eye ook een begin gemaakt met de uitvoering van de nieuwe ambitie om één of twee grote restauraties per jaar te doen. In dit jaar zijn de voorbereidingen begonnen van de restauraties van de films *Tjoet Nja Dhien* en *Fragments of an Empire*.

Tjoet Nja Dhien

In samenwerking met IdFilmCentre, een restauratieatelier in Jakarta onder leiding van Orlow Seunke, restaureerde Eye het afgelopen jaar de Indonesische film *Tjoet Nja Dhien* van Eros Djarot uit 1988. De film heeft ooit in *Un Certain Regard* van Cannes gedraaid en in de hoofdrol speelt Christine Hakim, die later in de jury van Cannes heeft gezeten. Momenteel wordt er gewerkt aan het voorbereiden van de Europese, de Amerikaanse en de Indonesische première.

Fragments of an Empire

Eye is in 2017 begonnen met de voorbereidingen (en internationale financiering) van de Russische propagandafilm *Fragments of an Empire/Oblomok imperii* van Friedrich Ermler (1929, Sovkino). Naar verwachting is het (internationale) restauratieproces in 2018 afgerond, waarna de film in San Francisco, Moskou, Amsterdam en op vele festivals in de wereld te zien zal zijn.

Hans Richter

Naast de grote restauraties werkte Eye dit jaar aan de restauratie van acht vroege Hans Richter-films. Dit in samenwerking met Stiftung Deutsche Kinemathek (Berlijn) en het Deutsche Filminstitut Frankfurt.

EVENEMENTEN IN Eye: CONFERENTIES, FESTIVALS, ETC.

Collectiedag 2017

Voorafgaand aan de internationale Eye-conferentie *The Reel Thing* (voor meer informatie hierover zie onder Academische Functie) vond op zaterdag 27 mei de internationale Collectiedag plaats. Tijdens deze dag is door Eye aandacht besteed aan een aantal recente restauraties van Eye met een toelichting van een van de curatoren.

Curator Stille Film Elif Rongen introduceerde de film *Bloedgeld* (NL/ENG, 1921); senior curator Rommy Albers liet delen zien uit de restauratie van de film *De Olympische Spelen* (1928). Senior curator Mark Paul MEyer liet de nieuwe restauratie zien van *Poème électronique*, waarbij het conservatorium Den Haag twee werken (van Xenakis en Varèse) uitvoerde in de Arena. Op basis van filmmateriaal in de Collectie én onderzoek van componist Kees Tazelaar en architect Jan de Heer, is een reconstructie gemaakt van de *Poème électronique* zoals Le Corbusier die ooit voor ogen heeft gehad. Tegelijkertijd met de presentatie van *Poème électronique* is ook het boek van Tazelaar en De Heer *Van harmonie naar chaos, Le Corbusier, Varèse, Xenakis en Le poème électronique* gepresenteerd. Curator experimentele film Simona Monizza presenteerde daarnaast werk van Joost Rekveld.

's Avonds is tijdens een aflevering van Eye on Art Theresienstadt, de filmische restauratie van een installatie van Kees Hin en Sandra van Beek, vertoond. In deze video-installatie uit 1995 is de historische en emotionele betekenis van de nazipropagandafilm Theresienstadt onderzocht.

Open dagen Eye collectiecentrum

Sinds de opening van het Eye Collectiecentrum door de toenmalige minister van Cultuur Jet Bussemaker, hebben al velen de weg naar de Asterweg in Amsterdam-Noord weten te vinden. Vertegenwoordigers van collega-archieven, filmprofessionals, onder wie regisseurs als Paul Verhoeven, Frans Weisz, Apichatpong Weerasethakul, Orlow Seunke en Pim de la Parra, als ook studenten en wetenschappers van over de hele wereld, zijn door onze curatoren rondgeleid. Hierbij hebben ze informatie gekregen over onze wijze van beheer, behoud, conservering, digitalisering en restauratie in het Eye Collectiecentrum.

Het Collectiecentrum opende vrijdag 27 en zaterdag 28 oktober 2017 haar deuren voor een kijkje in de keuken: een dag met rondleidingen, amateurfilms en aandacht voor filmapparatuur ter gelegenheid van de UNESCO Werelddag voor Audiovisueel Erfgoed en de Home Movie Day (het jaarlijkse internationale eerbetoon aan de amateurfilm). Op beide dagen was er aandacht voor het filmerfgoed met rondleidingen, demonstraties van restauratietechnieken en de vertoning van 9,5mm-materiaal, het oudste smalfilmformaat, dat in 1922 op de markt kwam.

Discover, remember and share was het UNESCO-motto van dit jaar en Eye geeft daaraan gehoor met de openstelling van het Collectiecentrum. Tijdens deze open dagen kregen bezoekers de kans om te zien hoe het filmmuseum de Collectie bewaart, restaureert en digitaal ontsluit. Net als vorig jaar konden bezoekers ook kennismaken met de filmgerelateerde collectie, waartoe niet alleen camera's en toverlantaarns behoren, maar ook projectoren en montagetafels.

Daarbij is ruim aandacht voor de amateurfilmer en onbekende filmformaten. Zo toonde de op dit terrein bekende verzamelaar Gé Aarts beide dagen apparaten uit zijn privécollectie, waar hij ook demonstraties mee gaf. In het Collectiecentrum verzorgden de specialisten van Eye een doorlopend programma met onder meer demonstraties van het filmrestauratieproces (kleurbehandeling, beschadigingen) en rondleidingen door de depots waar de ruim vijftigduizend films van de Collectie liggen opgeslagen. Ook is de Eye Study, dé plek voor onderzoek naar de Nederlandse filmcultuur en papieren archieven (scripts, draaiboeken, brieven) ruim onder de aandacht gebracht van professionals. Hier kunnen ook alle gedigitaliseerde films uit de Eye-collectie worden opgevraagd en bekeken.

Om de 95ste verjaardag van het oudste smalfilmformaat (9,5mm) kracht bij te zetten, vertoonde Eye een selectie films uit de verzameling van de Cine 9,5 Club en het 9,5 Gilde, met een inleiding door George Pal-kenner Ole Schepp. Naast het Collectiecentrum, in het Poortgebouw aan de Asterweg, verzorgden de stichting Amateurfilm en het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid i.s.m. Eye een compilatie-voorstelling van home movies. De open dagen vonden plaats binnen het programma van 24H Noord, een initiatief van Amsterdam Marketing waarbij ongeveer veertig instellingen in Amsterdam-Noord hun deuren openen voor publiek.

EVENEMENTEN BUITEN Eye: CONFERENTIES, FESTIVALS, ETC.

San Francisco Silent Film Festival Award 2017 voor Eye

De jury van het internationale stille-filmfestival van San Francisco heeft zijn jaarlijkse prijs in 2017 toegekend aan Eye Filmmuseum. De onderscheiding is een waardering voor de collectiepresentaties die het Filmmuseum de afgelopen jaren in San Francisco heeft gehouden, alsmede de erkenning van de kunde en filmhistorische nauwgezetheid waarmee de curatoren en medewerkers van Eye Collectie de 'schatten van de vroege cinema' voor het publiek ontsluiten.

Het San Francisco Silent Film Festival (SFSFF) roemt met name het Fantasia of Color in Early Cinema-programma (2016), de presentatie van gerestaureerde stille kleurenfilms van voor WOI ter gelegenheid van de door Eye samengestelde publicatie Fantasia of Color. Voor de restauratie en presentatie van de stille film werkt het SFSFF ook intensief samen met collega-internationale filmarchieven en -musea, waaronder het BFI, MoMA en de Cinémathèque Française. De afgelopen jaren was Eye op het festival vertegenwoordigd met restauraties van *The Spanish Dancer* (VS 1923), *The Last Edition* (VS 1925) en *When the Earth Trembled* (VS 1913).

De laatste twee films zijn gerestaureerd met medewerking van het festival en hadden hun Amerikaanse première in San Francisco. Door het onderling uitwisselen van gegevens, onderzoeksresultaten en kopieën is het steeds vaker mogelijk verloren gewaande of incomplete films te herstellen en te reconstrueren.

In de zomer van 2017 besteedde het San Francisco Silent Film Festival aandacht aan de films van Jean Desmet, de filmpionier aan wie Eye drie jaar geleden een grote tentoonstelling wijdde. De collectie-Desmet – sinds 1957 onder de hoede van Eye – herbergt een eclectische mix van films, waaronder bioscoop-journaals, vroege kleur-experimenten, avonturenfilms en speelfilms met vrouwelijke sterren in de hoofdrol.

Il Cinema Ritrovato - Bologna

Ook in 2017 was Eye weer volop aanwezig op het filmfestival Il Cinema Ritrovato te Bologna. Enkele hoogtepunten op deze 31ste editie: de enige nog bestaande Italiaanstalige Technicolor-akte uit onze collectie is vertoond middels de vintage print van Maddalena la peccatrice (FR/IT, Augusto Genina, 1953, Titanus), evenals onze restauratie van Menschen am Sonntag (met live muziek van Donald Sosin).

Ook is samengewerkt voor de restauratie van La tragica fine di Caligula imperator doordat Eye hiervoor een nitraatkopie beschikbaar heeft gesteld. Eye is ook coproducent van de Franse documentaire Rêve au Tuschinski, een film van Jérôme Diamant-Berger, alsmede van een aantal films dat ter beschikking is gesteld voor het 1897: Cinema Year 2-programma en het 1917; Hundred Years Ago-programma. Elif Rongen, curator Stille Film, hield diverse presentaties en workshops waarbij zij ook gebruik-maakte van diverse door Eye gerestoreerde films.

Le Giornate del Cinema Muto - Pordenone

Een deel van de collectie van Eye (met dertig films) was in 2017 weer te zien op het grote scherm van het stille-filmfestival in Pordenone in Italië. Eye presenteerde onder andere een programma over onze Desmet-collectie (thema: blindheid), daarnaast vertoonde Eye onder andere twee speelfilms in de Consequences of World War I-section, en verder films in de Early European Western en de Nasty Women-programma's. In Pordenone presenteerde Eye ook de resultaten van de inspectie en registratie van een kleine, maar bijzondere collectie nitraatfilms, de zogenaamde Manshanden-collectie. Zo'n 150 blikken nitraat, die in 2013 verworven zijn (deel van een schenking van 800 blikken van een privé-verzamelaar), zijn door restauratoren en curatoren bekeken en grotendeels geïdentificeerd, geholpen door stagiaires van het masterprogramma Preservation and Presentation of the Moving Image (P&P) van de Universiteit van Amsterdam.

SPECIALE VOORSTELLINGEN IN NEDERLAND

Artez Filmproject Mediated Reality

Interactive designer Michelle van Ool (ArtEZ in Arnhem) heeft in 2017 in opdracht van Eye drie maanden gewerkt aan een afstudeerproject. Het resultaat is een machine die in real time film ontwikkelt én print. Haar installatie Mediated Reality was tot 2 juli in Arnhem tentoongesteld binnen de eindexamententoonstelling van de ArtEZ-studenten en is op 8 september voor geïnteresseerden binnen Eye in het Collectiecentrum gepresenteerd. De installatie is door Van Ool geschonken aan de Collectie van Eye.

De installatie Mediated Reality (zie www.Eyefilm.nl/over-Eye/nieuws/artez-filmproject-mediated-reality-te-zien-in-arnhem) is een machine die de betrouwbaarheid van het beeld bevraagt.

Deze machine is in staat om in real time direct film te ontwikkelen en te kopiëren. Voor dit project is onontwikkeld filmmateriaal gebruikt dat was opgenomen voor Eric de Kuypers film *Naughty Boys* (1984). Deze filmblikken bleven 33 jaar lang opgeslagen in het donker van de Eye-collectie. Door een contactafdruk van de originele negatieve film te maken verschijnt een positieve kopie. Tijdens dit kopieerproces worden veel andere negatieven geproduceerd, die totaal verschillen van de originele film.

Back to the Future

In WORM Filmwerkplaats te Rotterdam vond 4 en 5 november het tweedaagse festival *Back to the Future* plaats, een liefdesverklaring aan analoge film en optisch geluid. Eye presenteerde ook twee programma's met analoge hoogtepunten uit de collectie.

Het festival bestond uit films, performances, lezingen en installaties, zoals *Optical Sound Orchestra* van kunstenaar Mariska de Groot, waarbij ratelende 16mm-projectoren een waar orkest vormen. Op zaterdagavond presenteerde Eye het programma *The Dutch Film Co-op of the 70's* eveneens met films uit de Eye-collectie. Dit korte programma was een eerbetoon aan de glorie dagen van Film Co-op en de oprichters, zoals Barbara Meter, Mattijn Seip en Daniel Singelenberg. Op de zondag was er nog een programma met films uit de experimentele collectie van Eye: *Dutch Experimental Classics*. Dit korte-filmprogramma toonde enkele hoogtepunten van het analoge medium, zoals *Tulips* van Wim van der Linden en *#3* van Joost Rekveld.

Cineblend open air met openluchtvoorstellingen in de Tolhuistuin

Deze zomer waren bijzondere beelden uit het voormalige Ottomaanse gebied, Nederlands-Indië in kleur en de herontdekte film *The Rose of Rodesia* te zien tijdens openluchtvoorstellingen in de Tolhuistuin (naast Eye). Deze Cineblend-serie met live muziek is samengesteld uit stille films uit de Eye-collectie. Live muzikanten voerden bij iedere editie een nieuw gemaakte soundtrack uit.

ACQUISITIES

Collectie Mieke Bal

Mieke Bal heeft onlangs haar gehele oeuvre aan Eye geschonken, bestaande uit films, installaties en film gerelateerde items. Bal is een internationaal gerenommeerd kunst- en cultuurtheoreticus, filmmaker en videokunstenaar, emeritus hoogleraar Theoretische Literatuurwetenschap en voormalig directeur en oprichter van de Amsterdam School for Cultural Analysis (ASCA).

Mieke Bal heeft met Eye samengewerkt en volgt diens activiteiten sinds lange tijd. Ze motiveert de beslissing om haar werk aan Eye te doneren als volgt: "Eye Filmmuseum spreekt me aan om verschillende redenen: de manier waarop het instituut museale experimenten integreert, zijn filmprogrammering met internationale experimentele titels, en zijn uiterst belangrijke conserveringswerk. Mijn werk vindt aansluiting bij al deze aspecten. Daarom weet ik dat mijn werk in goede handen is en hopelijk wordt het zo ook een stuk zichtbaarder."

De collectie bevat al haar films, installaties zoals *Anachronisms* (2010, onderdeel van *The Mère Folle Project*) en *Nothing is Missing*, evenals filmgerelateerde items zoals scripts, foto's en storyboards. Bals films en installaties zijn experimenteel, subversief en kritisch en Eye wil deze collectie voor de toekomst veiligstellen en voor het publiek toegankelijk maken. De films *A Long History of Madness* (2011), *Madame B* (2013) en *Reasonable Doubt* (2015) zijn verkrijgbaar in de Eye Shop in een dvd-box die bestaat uit twee dvd's en een publicatie.

Peter Rubin e.a.

Naast de Mieke Bal-collectie verwierf Eye de Peter Rubin-collectie en schenkingen van vele Nederlandse producenten, onder andere IJswater Film, Pupkin Film, Illuster en Submarine en voormalig sales agent Fortissimo.

Ook schonken belangwekkende privépersonen uit de filmindustrie hun materiaal aan de Eye-collectie, zoals Rimko Haanstra, Willeke van Ammelrooy en Edwin Rutten (schenking Gerard Rutten). Beeldend kunstenaar Anthony McCall schonk ons een 16mm-kopie van *Line Describing a Cone* en van de Studio Joop Geesink kregen we acht poppen.

Voorts ontvingen wij van Jan Wegenaar twintig dozen met Betacams van video-uitgaven van onder andere de Eye-collectie in jaren 90 en van de Nederlandse kinderdistributeur Twin Film ontvingen wij de gehele analoge collectie. Tot slot zijn er door diverse privépersonen naar schatting zo'n vijftig blikken nitraat geschonken.

Videotapes uit de Peter Rubin Collectie

6 ACADEMISCHE ACTIVITEITEN

The background of the page is a photograph of a library shelf. On the left, several books are standing upright. Their spines are visible, with titles like 'PATRICIA PISTERS', 'EEF MASSON', 'WATCH AND LEARN', 'FILMING FOR THE FUTURE', and 'THE CONSCIENCE OF CINEMA'. Below these, there are labels with 'F81 GASTE Piel' and 'F764 Mist'. To the right, a row of magazines is laid out on a shelf. The visible covers include 'VARIETY', 'THE VELVET LIGHT', 'VERS', and 'WIER'.

Op wetenschappelijk gebied bekleedt Eye een sterke positie. De Academische functie heeft zich de afgelopen jaren flink kunnen ontwikkelen, mede dankzij de installatie van de leerstoel Filmerfgoed en Digitale Filmcultuur aan de Universiteit van Amsterdam (UvA). Dit professoraat wordt ingevuld door de hoofdconservator van Eye, Giovanna Fossati. Een dergelijke gecombineerde functie van hoogleraar en hoofdconservator is uitzonderlijk binnen de internationale filmarchiefwereld en vormt de ideale schakel tussen de restauratiepraktijken van Eye en het wetenschappelijk onderzoek aan de Universiteit van Amsterdam (UvA). Met het academisch beleid streeft Eye er naar onderzoekers en studenten optimaal toegang te verschaffen tot de collectie en expertise binnen het filmarchief.

De samenwerking met de UvA richt zich onder meer op de Masteropleiding Preservation and Presentation of the Moving Image, de jaarlijkse Eye International Conference, de openbare collegereeks This is Film! Film Heritage in Practice en de academische boekenserie Framing Film. Daarnaast participeren Eye en UvA gezamenlijk in verschillende nationale en internationale onderzoeksprojecten.

Masteropleiding Preservation and Presentation of the Moving Image

Sinds 2003 is Eye als medeoprichter en partner betrokken bij de organisatie en invulling van de Engelstalige duale master Preservation and Presentation of the Moving Image (P&P) aan de Universiteit van Amsterdam. In 2017 hebben 17 internationale studenten (gast) colleges en workshops van Eye-medewerkers gehad. De hele maand januari hebben de eerstejaars P&P-studenten een intensieve workshop Film Preservation and Restoration in het Eye Collectiecentrum gevolgd. De studenten hebben in groepjes en onder begeleiding van curatoren en restauratoren aan een aantal case studies op het gebied van acquisitie, selectie, conservering, restauratie en presentatie gewerkt.

In het najaar van 2017 hebben 5 P&P-studenten stagegelopen bij de afdelingen Collectiebeheer, Curatoren, Film Conservation & Digital Access. Met dit stage-programma krijgen studenten de mogelijkheid om onder begeleiding van ervaren curatoren, restauratoren en digitale filmspecialisten vier maanden lang praktijkgerichte werkervaring op te doen.

Studenten Masteropleiding Presentation & Preservation of the Moving Image, foto: Gerdien Smit

Openbare collegereeks This is Film! Film Heritage in Practice

This is Film! Film Heritage in Practice is een jaarlijkse zesdelige openbare collegereeks over filmerfgoed en opmerkelijke restauraties. De reeks biedt een unieke blik achter de schermen van filmarchieven, musea en bioscopen. In aanwezigheid van binnen- en buitenlandse experts worden uiteenlopende onderwerpen op het gebied van filmerfgoed behandeld, van pre-cinema tot recente experimentele films en Hollywoodklassiekers. De colleges bestaan uit een lezing van Giovanna Fossati (hoofdconservator van Eye en hoogleraar Filmerfgoed aan de UvA), een interview en Q&A met een gast, gevolgd door een filmvertoning.

In 2017 hebben verschillende internationale experts, curatoren en medewerkers van Eye een bijdrage aan het programma geleverd: Ulrich Rüdel (Professor Conservering en Restauratie van Moderne Media - film, foto en video, aan de HTW / Universiteit van Toegepaste Wetenschappen, Berlijn), Ross Lipman (filmmaker en voormalig Senior Restaurator bij het UCLA Film & Televisie Archief), Sarah Dellman (docent Universiteit van Utrecht, onderzoeker project A Million Pictures), Annet Duller en Wim Bos (toverlantaarnshow) en Davide Pozzi (directeur l'Immagine Ritrovata, Bologna), Carlijn Fransen (regisseur), Anne Gant (Hoofd Conservering & Digital Access, Eye) en Eye-curatoren Rommy Albers (Nederlandse film), Mark-Paul MEyer (Expanded Cinema) en Elif Rongen-Kaynakçi (Stille film). Traditiegetrouw was één van de colleges binnen de collegereeks This is Film! weer onderdeel van de jaarlijkse Bijzondere Bijeenkomstenreeks voor alumni van de Faculteit der Geesteswetenschappen aan de UvA.

Openbare Collegereeks This is Film!

Research Group Moving Images: Preservation, Curation, Exhibition

In het kader van de ASCA Research Group Moving Images: Preservation, Curation, Exhibition houden internationale sprekers gemiddeld drie keer per jaar gastlezingen in het Eye Collectiecentrum over kwesties rondom conservering en presentatie van en onderzoek naar archieffilms. Deze onderzoeksgroep komt om de zes weken bij elkaar en staat onder leiding van hoofdconservator Giovanna Fossati en Eef Masson, coördinator van de masteropleiding Preservation and Presentation of the Moving Image (UvA). Op vrijdag 20 januari gaf researcher en curator Adelheid Heftberger een lezing getiteld Visualizing Film Form and Film Style over het inzetten van visualisaties als hulpmiddel bij wetenschappelijk onderzoek. Op 21 april was Ross Lipman (filmmaker, essayist, voormalig Senior Film Restorer aan de UCLA Film & Television Archive) te gast met een lezing over de restauratie en digitale remastering van Bruce Conner's Crossroads (1976). Ten slotte hield Marsha Gordon (Assistent Professor Film Studies aan de North Carolina State University) op 9 juni een presentatie over de oorlogsfilms van Sam Fuller, naar aanleiding van haar recent verschenen boek Film is Like a Battleground: Sam Fuller's War Movies.

Eye International Conference The Reel Thing XL en de Eye Collectiedag

Eens per jaar is Eye het toneel van een grote internationale conferentie voor filmwetenschappers, archivariissen, curatoren en restauratoren. De conferenties worden georganiseerd in samenwerking met binnen- en buitenlandse partners uit zowel de wetenschappelijke wereld als de filmerfgoed-praktijk. In 2017 namen ruim 160 internationale bezoekers van over de hele wereld deel aan de conferentie: van Taiwan, Noorwegen, Polen tot Italië, Verenigde Staten en Estland. Het vierdaagse programma ging van start met de Eye Collectiedag: vier voorstellingsblokken waarin Eye curatoren bijzondere projecten voor de eerste keer aan het publiek presenteerden.

Vervolgens hoste de conferentie The Reel Thing XL, een tweedaags symposium over de allernieuwste ontwikkelingen op het gebied van conservering en restauratie. De dagprogramma's bestonden uit presentaties van circa 25 internationale sprekers. 's Avonds werden de recente restauraties van *In The Heat of The Night* (1967, VS) en *Un Chapeau de Paille d'Italie* (1927, FR) vertoond. De vierde conferentiedag vond plaats in het Eye Collectiecentrum en had het karakter van een "Open Huis". Het programma bestond uit presentaties van het research-based art project Jan Bot, Eye-D, een workshop, rondleidingen door het gebouw. De conferentie is afgesloten met de presentatie van een publicatie uit de academische boekenserie Framing Film (Eye/AUP): *Film Museum Practice and Film Historiography: The Case of the Netherlands Filmmuseum (1946-2000)* van Bregt Lameris.

PUBLICATIES

Publicaties binnen de serie Framing Film

Eye is actief betrokken bij de uitgave van (wetenschappelijke) publicaties in boekvorm, tijdschriften en online. Sinds 2009 heeft Eye een eigen academische boekenreeks getiteld Framing Film. De serie bestaat uit theoretische en analytische boeken op het gebied van restauratie, conservering, archief- en presentatiepraktijken die aansluiten bij het werk van Eye. Framing Film wordt uitgegeven in samenwerking met Amsterdam University Press (AUP). De eerste titel verscheen in 2009, *From Grain to Pixel. The Archival Life of Film in Transition* van Giovanna Fossati en inmiddels is er al meer dan een dozijn boeken gepubliceerd. Per jaar verschijnen er gemiddeld drie à vier boeken. Met Framing Film streven Eye en AUP ernaar academici en archivisten te ondersteunen in de reflectie rond filmarchief- en restauratiepraktijken.

In 2017 zijn de volgende publicaties verschenen:

- *Woman in Early Cinema. History of Fame and Failure* door Annette Förster (2017)
- *The Film Museum Practice and Film Historiography - The Case of the Netherlands Filmmuseum (1946–2000)* door Bregt Lameris (2017)
- *Images of Occupation in Dutch Film. Memory, Myth, and the Cultural Legacy of War* door Wendy Burke (2017)
- *The Films of Bill Morisson. Aesthetics of the Archive* edited by Bernd Herzogenrath (2017)

Twee publicaties uit de Framing Film reeks zijn in 2017 genomineerd voor de jaarlijkse Choice's "Outstanding Academic Titles List": *The Conscience of Cinema: The Works of Joris Ivens 1912-1989* (2016) van Thomas Waugh, en *Women in the Silent Cinema: Histories of Fame and Fate* van Annette Förster. *The Conscience of Cinema* was ook de winnaar van de Katherine Singer Kovács Book Award, American Society of Cinema and Media 2017.

Quotes over Framing Film

'I ... applaud this [series] effort, because for me the construction of film history has always been a complex matrix of social forces, academic research interest, and archival ability. Just as research queries by film scholars lead to films being prioritized for preservation and restoration, preservation initiatives in the archives also lead to an opening up of new film historical terrain.' — **Jan-Christopher Horak, directeur UCLA Film & Television Archive**

'The Eye Filmmuseum in Holland is a leader in the field and their Framing Film imprint adds invaluable scholarship to the field' — **Mike Leggett, Leonardo Reviews**

Publicaties Framing Film

Overige Publicaties

Samen met Amsterdam University Press en enkele universiteiten is Eye medeoprichter en partner van NECSUS - European Journal of Media Studies. NECSUS is een internationaal, Engelstalig peer-reviewed, open access, online tijdschrift op het gebied van film-, televisie- en mediastudies. Het initiatief wordt actief ondersteund door het Europese netwerk voor film- en mediastudies NECS, de Research School for Media Studies (RMes) en NWO, dat geldelijke ondersteuning inbrengt.

Het tijdschrift is thematisch samengesteld en verschijnt twee keer per jaar. NECSUS moedigt auteurs aan om digitale archieven en audiovisuele data en materialen in hun artikelen te betrekken. De structuur van de website maakt een interactieve omgang mogelijk: men kan blogs plaatsen, video-essays insturen en vrijwel alle vormen van sociale media integreren. In 2017 waren de thema's: True en Dress.

ONDERZOEKSPROJECTEN

Eye is als partner betrokken bij verschillende nationale en internationale (onderzoeks) projecten die noodzakelijk zijn voor het kunnen blijven toepassen van innovatieve methodes bij het restaureren, digitaliseren en ontsluiten van de collectie.

The Sensory Moving Image Archive (SEMIA)

In september 2017 is het onderzoeksproject The Sensory Moving Image Archive (SEMIA). Boosting Creative Reuse for Artistic Practice and Research van start gegaan (2017-2019). Eye werkt in dit project samen met de Universiteit van Amsterdam, de Hogeschool van Amsterdam, Beeld en Geluid en Studio Louter. Binnen het SEMIA-project wordt onderzocht welke analysesoftware en interfaces nodig zijn om gedigitaliseerde erfgoedcollecties te verkennen en te hergebruiken op basis van visuele kenmerken (licht en kleur, vorm of beweging). Gedurende twee jaar worden verschillende workshops, expertmeetings en een symposium in het kader van dit project georganiseerd. Het project wordt gefinancierd vanuit het NWO-onderzoeksprogramma Smart Culture – Kunst en Cultuur.

Materialen in Beweging

In 2017 is er in het Eye Collectiecentrum verder gewerkt aan het tweejarige (2016-2018) onderzoekproject getiteld Materialen in beweging: een conserveringsstrategie voor analoog Nederlands animatie-artwork uit de periode 1930–2000. Het doel van het project is om een beter beeld te krijgen van de omvang, inhoud, samenstelling en conditie van de collectie animatie-artwork van Eye en in samenspraak met internationale experts en onderzoeksinstituten te komen tot een algemeen advies voor het beheer en behoud van animatie-artwork collecties. Materialen in beweging wordt gefinancierd door Metamorfoze, een nationaal programma voor het behoud van het papieren erfgoed.

MIMEHIST: Annotating Eye's Jean Desmet Collection

Eye heeft in 2017 deelgenomen aan MIMEHIST: Annotating Eye's Jean Desmet Collection, een project (2017-2018) dat een wetenschappelijke annotatie-omgeving ontwikkelt voor de Desmet-collectie. MIMEHIST is een pilot binnen het grotere onderzoeksprogramma CLARIAH (Common Lab Research Infrastructure for Arts and Humanities) dat als doel heeft een digitale infrastructuur te ontwerpen om grote hoeveelheden data en software uit verschillende geesteswetenschappelijke disciplines aan elkaar te koppelen en digitaal doorzoekbaar te maken.

Medianow

Eye was in 2017 ook betrokken bij MediaNow, een onderzoeksproject gericht op het ontwikkelen en testen van open source zoekalgoritmen die het doorzoeken van grootschalige media-archieven mogelijk maken. MediaNow is een initiatief van de Universiteit van Amsterdam en Beeld en Geluid en wordt gefinancierd vanuit het NWO-programma voor de Creatieve Industrie.

A Million Pictures: Magic Lantern Slides Heritage as Artefacts in the common European History of Learning

Eye is daarnaast partner in A Million Pictures: Magic Lantern Slides Heritage as Artefacts in the Common European History of Learning (2015-2018), een internationaal project dat onderzoek doet naar het gebruik van toverlantaarnplaten door educatieve, populaire en wetenschappelijke verenigingen in de 19e eeuw. Het project is een initiatief van de Universiteit van Utrecht en is gefinancierd via de Heritage Plus call.

Eye ARTIST AND SCHOLAR IN RESIDENCE PROGRAMMA (zie collectie)

Eye Filmmuseum en Haghe Film Digitaal Traineeship Filmrestauratie

Met dit traineeship streven Eye en Haghefilm ernaar een brug te slaan tussen een academische (theoretische) opleiding op het gebied van filmarchivering en de dagelijkse filmrestauratiepraktijk. Het programma gaat hiermee een stap verder dan de al bestaande stageplaatsen en workshopprogramma's. Het initiatief is bedoeld om een nieuwe generatie filmrestauratoren op te leiden zodat zij na afloop van het traject gemakkelijker kunnen doorstromen naar de arbeidsmarkt.

De Britse Tulta Behm is geselecteerd als eerste trainee. Behm heeft in 2017 de masteropleiding Preservation & Presentation of the Moving Image bij de UvA afgerond met een scriptie over productie en gebruik van analoge film door artiesten en filmarchieven in Do-It-Yourself artiestenlaboratoria en in restauratielaboratoria. Ze heeft het afgelopen jaar stage gelopen bij Cineric Inc. (een commercieel filmlaboratorium), de Cinemateca Portuguesa – ANIM (een filmarchief met een eigen laboratorium), en het Image Permanence Institute, IPI (een onderzoekscentrum gespecialiseerd in filmconservering). In de eerste zeven (van tien) maanden loopt Behm fulltime mee met curatoren, restauratoren, scanning operators en digitale filmspecialisten op verschillende afdelingen, zowel bij Eye als bij Haghefilm. In de laatste drie maanden bekwaamt ze zich verder in het specialisme van haar keuze, bijvoorbeeld digitale beeldrestauratie, geluidsrestauratie, grading, film printen of scannen. Gedurende het traject wordt gewerkt met materiaal uit de collectie van Eye.

Deelname internationale conferenties en dergelijke (een selectie)

- Openbare lezing Reel Heritage: Giovanna Fossati on Exploring Film Heritage in TIFF, Toronto, Canada, 20 maart 2017.
- Workshop De-Materialized Evidence. Film Archival Holdings and the Transition to Digital Technology door hoofdconservator Giovanna Fossati, Ross Lipman (Corpus Fluxus), Zack Lischer-Katz (Rutgers School of Communication and Information), Sabrina Negri (University of Chicago) en Daniela Currò (George Eastman House), conferentie van Society for Cinema & Media Studies (SCMS) in Chicago, Verenigde Staten, 23 maart 2017.
- Keynote What is Film Heritage Today? Reflections and Practices Beyond the Digital Turn door hoofdconservator Giovanna Fossati, Conferentie Balkan Cinema: from nitrate to digital, Joegoslavische Kinoteka in Belgrado, Servië, 11 juni 2017.
- Bijzondere Lezing New directions in the preservation, presentation and research of Film Heritage door hoofdconservator Giovanna Fossati, SPUI25, Amsterdam, 15 september 2017.
- FRAME workshopdag door Anne Gant (hoofd Filmconservering & Digital Access), Leenke Ripmeester (Sales Collection en Curator Animatie en Reclamefilms), Jeroen de Mol (Digital Access) en Irene Haan (manager Digitale Presentatie), een trainingsprogramma van het l'Institut National de l'Audiovisuel (INA) voor medewerkers van internationale audiovisuele archieven, Eye Collectiecentrum, 10 november 2017.
- Openbare lezing Film Heritage Beyond the Digital Turn door hoofdconservator Giovanna Fossati, Columbia University, New York, Verenigde Staten, 27 november 2017.
- Panelpresentatie Educating Media Archivists: Perspectives, Challenges and Prospect from the Field door hoofdconservator Giovanna Fossati, Dimitrios Latsis (Ryerson University) Jeffrey Stoiber (George Eastman Museum), Shawn VanCour (UCLA) en Juana Suarez (NYU), conferentie van AMIA (Association of Moving Image Archivists), New Orleans, 2 december 2017.

7 BRANCHE ONDERSTEUNENDE ACTIVITEITEN

Eye ondersteunt middels bijdragen uit het BTW-convenant vele kleine en grotere evenementen voor de branche, zowel binnen Eye als daarbuiten; bijvoorbeeld op grotere platforms zoals internationale festivals in Nederland. Daarnaast ondersteunt Eye voor de filmsector belangrijke publicaties (onder andere de Filmkrant) en laten we (in gezamenlijkheid met de Nederlandse Vereniging van Bioscopen en Filmtheaters en Film Distributeurs Nederland) Stichting Filmonderzoek kwalitatief onderzoek verrichten in de sector.

National Filmconference Extended (NFC)

Binnen de filmsector is eind 2016 de behoefte gearticuleerd voor een (informeel) meningsvormend platform. Het Nederlands Film Festival Utrecht (NFF) en Eye hebben in 2017 de handen ineen geslagen om met steun van het Filmfonds gedurende het jaar, op basis van actuele, urgente en/of langer lopende en discipline-overstijgende kwesties in de filmsector een 'serie' bijeenkomsten te organiseren. De vorm waarop en de plek waar dergelijke bijeenkomsten plaatsvinden zijn afhankelijk van het onderwerp en de datum van de bijeenkomst. De bijeenkomsten hebben als doel problemen in de sector te adresseren en te bespreken. Dit kan mogelijk resulteren in een maatschappelijke en politieke lobby voor in de sector breed gedragen standpunten. Een speciaal hiertoe samengestelde redactie bepaalt de agenda van de NFC. Hierin hebben zitting medewerkers van het NFF en Eye, alsmede vertegenwoordigers van diverse beroepsorganisaties. In 2017 vonden in Eye een bijeenkomst plaats over de recoupment van bioscooprevenue en een tweetal bijeenkomsten over de promotie van de Nederlandse film in het buitenland.

PICL

Een selectie aan films die volgens programmeurs van filmtheaters gezien moet worden, maar die aan een deel van het potentiële publiek voorbijgaat. Wellicht omdat de tijd niet schikt om die specifieke film in het eigen filmtheater te zien. Voordat je het weet is die film niet meer in roulatie en draaien er al weer andere prachtige Nederlandse en Europese films. Picl biedt de filmfan in dit soort gevallen uitkomst. Via de website van een van de aangesloten filmtheaters kan je thuis (tegen betaling) genieten van een premièrefilm. Eye heeft de afgelopen twee jaar dit private initiatief financieel ondersteund en is daarnaast een van de deelnemende filmtheaters. In 2017 zijn 8.000 keer arthousefilms op deze manier thuis bekeken, wat in internationaal perspectief geplaatst een groot succes mag heten voor deze date-to-date-service.

Tweede editie Nederlandse Filmnacht

In 2016 is het Nederlands Filmtheater Overleg (NFO) gestart met een speciale avond in diverse filmtheaters om de Nederlandse arthousefilm onder jongeren te promoten. Tijdens de Filmnacht 2017 is de film *Broers* gelijktijdig in een tiental theaters in première gegaan; deze première is per theater verschillend omlijst met een aanvullend programma. De coördinatie van het landelijke programma was in handen van Eye, die de Filmnacht samen met het Filmfonds financieel mogelijk maakt. Ook de komende twee jaar zal dit initiatief met een steeds groter aantal deelnemende filmtheaters worden herhaald.

Beroepsprofiel AV

Eye heeft dit project in het voorjaar gestart met financiële ondersteuning van het ministerie van OCW; de Nederlandse Filmacademie is mede-initiatiefnemer.

Doel van het project is het Beroepsprofiel Audiovisueel te actualiseren in samenhang met en ten behoeve van nieuwe Opleidingsprofielen van de Nederlandse Filmacademie.

In het project staan centraal de verzamelde antwoorden op vragen als: Welke grote trends zijn van invloed op de beroepspraktijk van Nederlandse filmprofessionals? Welke eisen worden gesteld aan filmprofessionals? Hoe kunnen beginnende filmprofessionals zich het beste op de praktijk voorbereiden?

Het traject is ingezet met een Verkenning, vervolgens is deze Verkenning besproken met diverse vertegenwoordigers uit de sector en zijn op basis hiervan provocatieve stellingen geformuleerd. Deze stellingen zijn onder leiding van Lennart Booy met een panel op het podium en een zaal vol geïnteresseerden tijdens het Nederlands Film Festival in Utrecht besproken.

De verslaglegging van het hele traject vindt plaats door middel van een via Eye te bereiken website (<http://beroepsprofielaudiovisueel.Eyefilm.nl>), waarin alle geproduceerde stukken, gespreksverslagen, vlogs, foto's en conclusies vindbaar en reproduceerbaar zijn.

De website is inmiddels online en er kan gereageerd worden op de inhoud. Relevante vragen en/of issues zullen door Eye geagendeerd worden in nieuwe bijeenkomsten (bijvoorbeeld binnen de Nationale Film Conferentie Extended), waardoor het Beroepsprofiel AV een levend organisme is, waar makers, fondsen, omroepen en diverse audiovisuele opleidingen in Nederland hun voordeel mee kunnen doen.

Uit de gesprekken met de makers kwamen zeer diverse punten naar voren, maar de volgende drie punten zijn met name door zeer velen genoemd: meer ruimte voor authenticiteit en autonomie, alsmede meer oog voor en ondersteuning van het experiment (met name daar waar film raakt aan andere vormen in de audiovisuele industrie). Dit laatste punt vereist een andere kijk op financiering en het omgaan met makers. Niet het eindproduct staat hierbij centraal, maar veeleer de weg daarnaartoe. In de loop van 2018 zal de Nederlandse Filmacademie op basis van de bevindingen van het Beroepsprofiel AV de Opleidingsprofielen toetsen en desgewenst aanpassen, dan wel herformuleren.

Talentontwikkeling MACA

Talentontwikkeling is een belangrijk onderdeel van elke industrie. Zo ook van de audiovisuele industrie. Dit is ook een van de conclusies van het project Beroepsprofiel AV (zie hiervoor): “Creëer mentorschappen en voorzieningen voor professionals waar zij kennis en ervaring op kunnen doen buiten de dagelijkse hectiek van het werk: postacademische opleidingen, labs, creatieve hubs. Een plek waar (film)experimenteren wordt gestimuleerd, waarin jonge filmprofessionals de vrijheid wordt geboden om eigen keuzes te maken zodat zij hun eigen verhaal, visie en kwaliteiten kunnen ontwikkelen.”

Een dergelijk plek wil Moving Arts Centre Amsterdam (MACA) in de toekomst zijn. Eye is in 2017 met de bekende Hongaarse filmmaker Béla Tarr, Krux Broedplaatsen en de NDSM Werf gestart met een haalbaarheidsonderzoek ten behoeve van een dergelijk initiatief.

MACA is een filmatelier, een werk- en ontmoetingsplek, waar regisseurs, editors, scenaristen, decorbouwers, sound-designers, componisten, animators en vele andere beroepskunstenaars binnen deze branche samen komen; om te leren, te experimenteren, te werken, kennis uit te wisselen, krachten te bundelen en te inspireren.

MACA is naast een nieuwe hot spot in Noord voor talentontwikkeling voor film en de kunst van het bewegend beeld, ook de eerste Filmbroedplaats in Amsterdam, waar nieuw en gearriveerd talent elkaar ontmoet, wederzijds beïnvloed, verder helpt en inspireert. En last but not least is MACA het podium voor Amsterdam-Noord waar jonge en gelauwerde (film)kunstenaars presentaties (kunnen) verzorgen; zowel voor vakgenoten als voor een breed geïnteresseerd publiek. Presentaties die de vorm kunnen aannemen van een preview, een concert, een installatie, een lezing, een artist talk en dergelijke. MACA vormt zo een onmisbare schakel tussen startend en meer gearriveerd (film)talent, maar ook tussen professionals en een breder publiek van cultureel geïnteresseerden. Dit binnen een netwerk van diverse andere presentatieplekken, zoals, afhankelijk van de aard van de presentatie, Eye Filmmuseum, filmfestivals en/of andere museale plekken.

MACA is een samenwerking tussen tal van vaste en ad hoc partners uit de Nederlandse en internationale filmindustrie. Vaste partners zijn onder andere NDSM Werf, Krux Broedplaatsen, de Nederlandse Filmacademie, het International Documentary Film Festival Amsterdam, het International Film Festival Rotterdam, het Nederlands Film Festival, de Dutch Directors Guild, de Dutch Academy for Film, ACE, het Nederlands Filmfonds en Eye. Ad hoc partners zijn bijvoorbeeld internationale organisaties die activiteiten in Nederland willen organiseren: onder andere Frontières, EAVE, Sources, Torino Filmlab, Bridging the Dragon, Biennale College, Lighthouse, etc

Sectorbrede nieuwjaarsreceptie

Bezocht door zo'n 600 professionals uit de Nederlandse filmindustrie begint de Sectorbrede Nieuwjaarsreceptie in ons pand aan de IJ-oever een traditie te worden. De organisatie van het evenement is in handen van de Nederlandse Beroepsvereniging van Film- en televisiemakers (NBF) en wordt door een veelheid van beroeporganisaties en branchepartijen ondersteund.

Filmbal

In 2017 vond al weer de vijfde editie van het jaarlijkse Filmbal plaats. Naast de uitreiking van de Eye Art & Film Prize (door Raad van Toezicht-voorzitter Alexander Rinnooy Kan) aan Wang Bing (zie ook hoofdstuk Tentoonstellingen) bood Eye een speciaal filmprogramma aan met diner en een groot sloffeest aan een keur aan vertegenwoordigers van de Nederlandse filmsector.

Transactional Video on Demand (TVoD) en Electric Sell Through (EST)

Filmdistributeurs Nederland (FDN), Eye Filmmuseum en het Nederlands Filmfonds hebben Stichting Filmonderzoek opdracht gegeven te onderzoeken hoe het gebruik van Transactional Video on Demand (TVoD) en Electronic Sell-Through (EST) versterkt kan worden, gezien de terugloop van inkomsten via het transactionele model. Filmonderzoek heeft hiertoe een onderzoek uitgevoerd onder potentiële gebruikers. Het onderzoek geeft inzicht in de voorkeuren en beweegredenen van potentiële gebruikers in hun keuzes omtrent het thuis kijken van films en is op aanvraag bij de opdrachtgevers te bekijken.

Nederlandse Arthouse Films

Eye heeft Stichting Filmonderzoek opdracht gegeven te onderzoeken in hoeverre Nederlandse arthousefilms ruimte krijgen binnen de programmering van filmtheaters en bioscopen. Dit rapport is een aanzet tot een breder onderzoek naar de marktpositie en eventuele versterking van Nederlandse arthousefilms binnen het Nederlandse vertonings- en distributiecircuit, waarin bijvoorbeeld marketingstrategieën, verwachtingen en motieven van de branche en het publieksimago nog verder kunnen worden onderzocht.

Conclusie van het onderzoek is dat voor de totale selectie Nederlandse arthousefilms geldt dat deze titels een kans hebben gekregen om bezoek te trekken, in ieder geval gedurende de eerste zeven speelweken. Het bezoek is namelijk sneller afgenomen dan het aantal voorstellingen en het aantal vertonende theaters. Na de zevende speelweek gaan daling van bezoek en aantal voorstellingen vrijwel gelijk op en is het bezoek per voorstelling weer (bijna) even hoog als in de premièreweek. Dit heeft te maken met de start van second-run voorstellingen.

Het hele onderzoek is op te vragen bij Eye Filmmuseum.

8 DEVELOPMENT

De aandacht van het Developmentteam was ook in 2017 gericht op de zoektocht naar nieuwe samenwerkingsverbanden, verdienmodellen en het behouden van bestaande relaties; zowel op particulier als corporate gebied. Tamsin Campbell, mede verantwoordelijk voor de corporate partnerships, is tijdens haar zwangerschapsverlof vervangen door Emma Kraanen. De Denktank, opgericht als adviesraad in 2015, bleek ook dit jaar een waardevolle sparring partner. In drie bijeenkomsten hebben we verschillende projecten besproken, waarvoor wij partners zochten. Aangezien de leden zeer uiteenlopende branches vertegenwoordigen, zijn er originele ideeën op tafel gekomen en hebben zij ons van de nodige contactgegevens voorzien.

De focus en inspanningen hebben, zowel op particulier als corporate gebied, van 2017 wederom een succesvol jaar gemaakt voor Development. Het aantal leden van de Eye Society groeide. Ladies Eye, opgericht in 2015, behaalde het door ons gestelde maximale aantal van honderd leden. Het aantal leden van de herenclub FC Waterboys, met als initiatiefnemers Alexander Rinnooy Kan en Sybolt Noorda, nam toe evenals het aantal participanten van het U&Eye fonds. Op corporate gebied hebben wij dit jaar verschillende partners aan Eye weten te verbinden, waaronder Zalando die zich op basis van hun nieuwe marketingstrategie verbond aan Martin Scorsese – The Exhibition. De partners van Eye kregen dit jaar meer zichtbaarheid in het gebouw door prominente vermelding van hun logo of naam op een muur in de Arena. Ook zijn onze hoofdsponsors, ENGIE, de BankGiro Loterij en WAD, thans vermeld op de affiches waarop het maandprogramma bekend wordt gemaakt en op de belangrijkste algemene brochures van Eye.

Inmiddels zijn wij met diverse mogelijke partners in gesprek en zien 2018, zeker ook mede het feit dat de economie weer enigszins aantrekt, met vertrouwen tegemoet.

GEEFKRINGEN

Eye Society

Voor particulieren zijn er verschillende manieren om Eye te ondersteunen. De Eye Society biedt verschillende geefniveaus waarop een lid kan instappen: Fan, Friend, Family en Ambassador. De leden zijn voor diverse events uitgenodigd waaronder een voorpremière, een rondleiding door het collectiecentrum en de jaarlijkse Eye Society avond. Een avond die speciaal werd georganiseerd om nieuwe leden te werven onder bezoekers die al zeer regelmatig naar Eye kwamen, bleek een succesvolle actie.

U & Eye Fonds

Het U&Eye Fonds is de belangrijkste kring van particuliere schenkers. Bijdragen uit dit fonds ondersteunen specifieke projecten van Eye op het gebied van educatie, collectie, filmprogrammering en tentoonstellingen.

Naast de werving van nieuwe participanten, is ook in 2017 extra aandacht geschonken aan de bestaande leden. Een groot deel van de leden van het eerste uur hebben in 2017 besloten om hun betrokkenheid bij Eye te continueren. De vele activiteiten die exclusief voor de leden van het Fonds worden georganiseerd, worden overwegend erg goed bezocht.

Ladies Eye

In 2017 is Ladies Eye, een club exclusief voor dames welke in 2016 is opgericht, verder uitgebouwd. Het is een waardevol en gevarieerd netwerk geworden van dames uit het bedrijfsleven, de overheid en de culturele sector. Naast vier exclusieve en goedbezochte avonden in Eye, bezochten zo'n tweeëntwintig dames in september het filmfestival in San Sebastian. Het was een bijzonder geslaagd weekend met veel films, een ontmoeting met de burgemeester van San Sebastian en de directeur van het festival. Per ultimo december 2017 zijn er honderd dames lid en daarmee is het maximale aantal leden bereikt. Met de bijdrage van de Ladies ondersteunen wij dit jaar Alexandra Navratil, de eerste Artist in Residence van Eye.

In navolging van Ladies Eye is, enkel voor heren toegankelijk, Film Collective Waterboys opgericht, waarvan Alexander Rinnooy Kan en Sijbolt Noorda initiatiefnemers zijn. Een besloten club waarbij de leden drie keer per jaar met elkaar dineren en een film bekijken, meestal een klassieker. De opbrengsten komen ten goede van een traineeship in de Collectie voor onderzoek en restauratie.

Eye Filmclubs

Eye heeft drie verschillende filmclubs, elk met een eigen karakter. Per seizoen vertoont Eye zeven films, die worden voorafgegaan door een korte film uit de Eye-collectie en een korte inleiding door een programmeur en/of de regisseur van de film. Het programma van deze club strekt zich uit van de vroege jaren van de film tot hedendaagse klassiekers. Inmiddels tellen deze clubs tezamen circa vierhonderdvijftig leden.

.

CORPORATE PARTNERSHIPS

Met alle partners van Eye zoals de BankGiro Loterij, WAD Depots, Amvest, de Rabobank Foundation en Solvinity is de samenwerking prettig verlopen. Met speciale ledenacties, een educatieprogramma voor de basisscholen in Amsterdam-Noord en relatie-events in het museumgebouw of het Collectiecentrum, is inhoud gegeven aan deze relaties.

ENGIE, die sinds eind 2016 hoofdsponsor is, zet zich samen met Eye in voor een duurzame gebiedsontwikkeling van Overhoeks en omgeving. Hiertoe organiseerde ENGIE meerdere brainstormacties en relatie-evenementen. Albemarle, gevestigd in Amsterdam-Noord, gericht op het maken en ontwikkelen van katalysatoren om diesel, benzine en LPG te maken, is voor een periode van één jaar partner van Eye geworden. Zalando verbond zich als projectpartner aan Martin Scorsese – The Exhibition in de zomer. Deze samenwerking droeg onder andere bij aan de landelijke aandacht voor de tentoonstelling middels hun eigen nieuwsbrieven, die naar al hun klanten zijn verstuurd. In ruil hiervoor vertoonde Eye voor het eerst een commercial voor aanvang van alle films van Scorsese.

Taittinger leverde champagne voor het Filmbal, Duvel biertjes bij de opening van verschillende (film)programma's en Vondel Hotels, Sir Adam en het Volkshotel boden ons de best mogelijke kamerprijs voor onze (inter)nationale gasten. Met Heineken hebben we een, op het museumgebouw geïnspireerde, Eye-opener ontwikkeld die te koop is in onze museumshop.

Eye Connect

Dit jaar is de relatie met de Business Clubleden én het versterken van het clubgevoel nog verder uitgebouwd. In dit kader is de naam van de Business Club gewijzigd in Eye Connect. De twee Connect-evenementen hadden een sterk inhoudelijk programma met als doel onze partners 'anders te laten kijken'. Zo is in oktober de film Amsterdam Wildlife vertoond en vertelden de makers Martin Melchers en Merel Westrik na afloop hun verhaal over de totstandkoming van deze film.

Eye Connectleden en partners krijgen middels een maandelijkse nieuwsbrief tips over de programmering én stelt telkens een individueel Connect-lid en/of medewerker van Eye zich voor. We betrekken naast directieleden ook jonge medewerkers van de leden bij Eye om zo draagvlak binnen de organisaties te vergroten. Eye Connect bestaat thans uit veertien leden.

.

9 FINANCIËEL & ORGANISATIE

Het exploitatieresultaat van €132.702 is aanzienlijk beter dan het begrote negatieve resultaat van €490.520. Een belangrijke oorzaak van deze verbetering ligt in de hogere opbrengsten uit kaartverkoop. Dit is onder meer veroorzaakt doordat sinds december 2016 het Panorama (tot dan toe gratis te bezoeken) alleen nog bezocht kan worden indien al voor een andere activiteit (filmvertoning, tijdelijke tentoonstelling, educatieve activiteit, etc.) is betaald. Een ander positief effect op de kaartverkoop had de zomertentoonstelling rond Martin Scorsese die, mede dankzij de ondersteuning vanuit het BlockBuster Fonds, door circa 50.000 bezoekers is bezocht.

Verder is in 2017 het resultaat t.o.v. de begroting voor bijna alle baten positief geweest. Opvallend is dit jaar de hoge opbrengst voor het U&Eye Fonds. Dit is veroorzaakt doordat een groot aantal participanten uit 2012 (van wie de participatie na 5 jaar afliep), de participatie in 2017 heeft voortgezet. Een uitzondering op de goede resultaten vormt de afdracht uit het café-restaurant, die met ca. 10% is verminderd als gevolg van de teruglopende omzet. Samen met de uitbater is gekeken naar de redenen van deze teruggang. Vooralsnog is hier geen eenduidige oorzaak voor aan te wijzen, anders dan de toegenomen concurrentie in de nabije omgeving. Eye ontving in 2017 een hogere bijdrage uit het BTW convenant dan begroot. In de begroting was geanticipeerd op een andere invulling van het convenant, waarbij Eye minder taken zou uitvoeren en dus een lagere bijdrage zou ontvangen. Dit is in 2017 uiteindelijk niet geëffectueerd, waardoor de bijdrage aan Eye nog op het niveau van de jaren daarvoor is gebleven.

Dit boekjaar ontving Eye extra bijdragen voor projectmatige activiteiten van het Gieskes-Strijbis Fonds, Fonds 21, stichting Ammodo, het BlockBuster Fonds, het ministerie van OCW, het Filmfonds, de Europese Unie, de Amerikaanse ambassade, de gemeente Amsterdam en Metamorfoze (via de Koninklijke Bibliotheek). Deze bijdragen zijn alleen dan opgenomen in de baten, voor zover er uitgaven van gelijke hoogte tegenover staan. Het deel dat nog niet in de baten is opgenomen, wordt verantwoord in het jaar dat de bijdrage wordt besteed.

Aan Eye zijn door het ministerie van OCW twee projectsubsidies verleend voor de uitvoering van activiteiten die opgenomen zijn in het Beleidsplan 2017 – 2020 en bijbehorende meerjarenbegroting. Deze bijdragen zijn verantwoord onder de post Subsidie OCW:

- de projectsubsidie digitaliseringsactiviteiten 2017-2020 á € 1 miljoen per jaar. Dit ten behoeve van werkzaamheden rond digital born films, de voortgang van de digitalisering van de analoge collectie en de storage en het toegankelijk maken van het gedigitaliseerde materiaal. De kosten die hiermee gemoeid zijn betreffen voornamelijk personeel-gerelateerde kosten (formatie en overhead). De activiteiten hebben in 2017 plaatsgevonden;

- de projectsubsidie voor internationaal cultuurbeleid á €100.000 per jaar (waarvan €25.000 beschikbaar is gesteld door het ministerie van Buitenlandse Zaken voor het Programma Buitenlandse Bezoekers). Aan de in de subsidieverlening gestelde eisen t.a.v. aanwending is voldaan. Voor een inhoudelijk verslag van de activiteiten wordt op deze plaats verwezen naar de paragraaf Eye International van dit bestuursverslag.

Financiële positie

Vanaf 2017 wordt Eye door het ministerie van OCW vanuit twee regelingen gefinancierd. Voor het beheer en behoud van de collectie (de erfgoedtaak) is dit de Erfgoedwet en voor alle overige taken de Culturele Basisinfrastructuur (BIS). Het bedrag dat vanuit de twee verschillende regelingen is ontvangen bedraagt respectievelijk €3.250.926 en €5.226.166. Beide subsidies zijn in 2017 bijgesteld voor de ontwikkeling van het loon- en prijsniveau. Naast deze subsidies ontvangt Eye twee hierboven genoemde jaarlijkse projectsubsidies. Alle subsidies zijn toegekend voor de jaren 2017-2020, m.u.v. de subsidie in het kader van de Erfgoedwet. Hoewel deze subsidie is bedoeld om meer zekerheid te bieden aan erfgoedinstellingen over de financiering van erfgoedkosten, dient de subsidie, om administratief-technische redenen, van jaar tot jaar te worden aangevraagd.

De Erfgoedsubsidie is medio 2015 vastgesteld op €3.200.000. Dit is gebeurd o.b.v. een indicatieve opgave die Eye in 2014 heeft gedaan over de baten en lasten m.b.t. tot collectiebeheer (inclusief digitaliseringskosten). Over deze indicatieve opgave heeft tussen Eye en het ministerie verder geen nader overleg plaatsgevonden. Bij de uiteindelijke vaststelling heeft het ministerie alleen met de opgegeven lasten (vermeerderd met 10% voor overhead) rekening gehouden.

De door Eye opgegeven baten zijn hierop niet in mindering gebracht. Dit leek destijds niet relevant, omdat aangegeven was dat beide subsidies communicerende vaten zouden zijn en uit de tekst van de relevante regeling op te maken was dat een overschot in het geheel besteed zou kunnen worden aan publieksactiviteiten. Pas bij het maken van de jaarrekening 2017 is gebleken dat in het 'Handboek verantwoording cultuursubsidies' de vorming van een apart Bestemmingsfonds Collectiebeheer voor overschotten op de Erfgoedwet wordt voorgeschreven. Omdat de erfgoedtaken in veel hogere mate gesubsidieerd worden dan de BIS taken, wordt een overschot hierop in veel grotere mate (<90%) aan het bestemmingsfonds toegerekend, dan een overschot op de BIS-subsidie (ca. 50%). Eye zal in 2018 met het ministerie in overleg treden over deze materie.

Nadat de Erfgoedwet is vastgesteld, hebben zich twee relevante ontwikkelingen voor de hoogte van Erfgoedsubsidie gedaan, welke niet in de vaststelling zijn verwerkt:

- De minister heeft met ingang van 2017 aan Eye een additionele subsidie toegewezen van €1 miljoen per jaar ter dekking van de extra digitaliseringskosten, die Eye structureel maakt sinds de afloop van Beelden voor de Toekomst. Deze kosten waren in de opgave uit 2014 reeds opgenomen bij de kosten voor de erfgoedtaak. Bij de vaststelling in 2015 van de meerjarige subsidie over de Erfgoedwet en de BIS, was er dus nog sprake van een tekort op de totale subsidiering (veroorzaakt door de hierboven genoemde extra digitaliseringskosten ad €1 miljoen). Dit tekort had in feite zichtbaar moeten worden bij de vaststelling van de subsidie Erfgoedwet. Omdat hier geen rekening mee is gehouden en de Erfgoedwetsubsidie kostendekkend is vastgesteld voor de erfgoedtaak (inclusief digitalisering), is dit tekort terecht gekomen bij de BIS-subsidie. Door deze omissie in de vaststelling van de subsidie, zou er in de jaarrekening een groot tekort bij BIS taken ontstaan, respectievelijk een groot overschot bij de erfgoedtaken.

Eye heeft daarom, na overleg en met toestemming van het ministerie, in deze jaarrekening de extra digitaliseringssubsidie in de functionele exploitatierekening onder de BIS-activiteiten opgenomen.

Eye is in 2016 eigenaar geworden van het museumgebouw. In principe krijgen instellingen die zelf eigenaar zijn van een pand, of die de verantwoordelijkheid voor de instandhouding van een pand hebben (dan wel als eigenaar, dan wel doordat dit van het Rijksvastgoedbedrijf is overgenomen), hiervoor een vergoeding uit de Erfgoedwet. In het geval van Eye is OCW hiertoe nog niet overgegaan.

Ondernemerschap

Eye verwierf in 2017 wederom bijna € 8 miljoen aan eigen inkomsten en private bijdragen. Deze opbrengsten zijn als volgt verdeeld: 22% uit filmvoorstellingen; 11% uit tentoonstellingen; 5% uit uitbating van de collectie; 6% uit de museumwinkel; 6% uit sponsoring; 8% uit de afdracht van de bar-restaurant; 15% uit zaalverhuur; 11% uit het BTW convenant; 5% uit bijdragen van fondsen; 5% van de BankGiro Loterij; 3% van particulieren en 3% uit overige opbrengsten.

Risicobeheer en strategie tegenvallende inkomsten

Ten behoeve van de Raad van Toezicht en accountant zijn de belangrijkste maatregelen die Eye op het gebied van risicobeheersing heeft genomen in een document beschreven. Het gaat onder meer over maatregelen op het gebied van collectiebeheer, digitalisering, financiën en de beheersing van externe factoren die van invloed kunnen zijn op Eye. Omdat de inkomsten van Eye over een groot aantal posten zijn verdeeld, zal een tegenvaller op één van de posten niet onmiddellijk tot maatregelen hoeven te leiden. Dit omdat het effect hiervan relatief klein is en een tegenvaller vaak opgevangen kan worden door een meevaller op een ander vlak. Eye heeft overigens inmiddels voldoende eigen vermogen opgebouwd om eventuele tegenvallers in de komende jaren op te vangen.

Werkgeverschap

Eye heeft in 2017 een onderzoek naar de medewerkerstevredenheid laten uitvoeren. Samen met de ondernemingsraad zijn aan de hand van de uitslag actie- en verbeterpunten vastgesteld. Volgend uit de CAO-afspraken zijn in 2017 zijn de salarissen per 1 oktober met 1,5% verhoogd.

Samenstelling Bestuur en Raad van Toezicht

Sandra den Hamer is directeur en enig bestuurder.

Samenstelling Raad van Toezicht per 31-12-2017, zie volgende pagina.:

		Einde	Einde
Naam	Aanvang	1e termijn	2e termijn
Alexander Rinnooy Kan	02-10-2012	02-10-2015	02-10-2018
Siebe Elsloo	02-10-2012	02-10-2015	02-10-2018
Hermine Voute	02-10-2012	02-10-2015	02-10-2018
Caroline Prinsen	02-10-2012	02-10-2015	02-10-2018
Robbert Aarts	02-10-2012	02-10-2015	02-10-2018
Lex ter Braak	11-12-2015	11-12-2018	
William Uricchio	28-09-2016	28-09-2019	

In april 2018 zal een statutenwijziging worden doorgevoerd, waardoor de mogelijkheid wordt gecreëerd om een extra (derde) termijn aan de zittingsduur toe te voegen. Conform planning zal per september 2018 worden begonnen met het gefaseerd terugtreden van de huidige leden van de raad en het benoemen van nieuwe leden. Waarbij voorrang zal worden verleend aan kandidaten met een bi-culturele achtergrond.

Code Cultural Governance

De Raad van toezicht heeft in 2017 viermaal vergaderd. De jaarlijkse vergadering met de ondernemingsraad heeft in december plaatsgevonden. Voorafgaand aan de reguliere decembervergadering heeft de raad zichzelf geëvalueerd. Het functioneringsgesprek van de raad met de directeur/bestuurder zal in de eerste helft van 2018 plaatsvinden. I

In 2017 zijn voorbereidingen getroffen om de statuten van Eye aan te passen. Het betreft een aanpassing van de naam (Stichting Film Instituut Nederland zal worden gewijzigd in Eye Filmmuseum), een verlenging van de zittingsperiode van de leden van de Raad van Toezicht (met een derde periode van drie jaar) en een meer accurate omschrijving van doel en middelen van de stichting.

De samenstelling van de Raad van Toezicht is in overeenstemming met de eis dat diverse expertises in de raad zijn vertegenwoordigd en de onafhankelijkheid van de leden is gewaarborgd. Bij de benoeming van toekomstige leden zal een bi-culturele achtergrond een belangrijk zoekcriterium zijn. Dit ten einde de diversiteit in de samenstelling van de raad te verbeteren.

Code Culturele Diversiteit

Eye streeft naar meer culturele diversiteit in zaken als programmering, personeel, partners en publiciteit en marketing. In 2017 hebben in Eye diverse programma's plaatsgevonden, die ofwel in samenspraak met specifieke doelgroepen tot stand zijn gekomen (bv het Syrian New Waves Programma), als filmpresentaties die deze doelgroepen als onderwerp hadden.

In het wervingsbeleid voor nieuw personeel maakt Eye gebruik van een breed spectrum van platforms waarmee diverse doelgroepen bereikt kunnen worden.

Bij gelijke geschiktheid hebben kandidaten met een bi-culturele achtergrond de voorkeur.

Eye biedt statushouders (nieuwe Nederlanders) de mogelijkheid aan om werkervaring op te doen, zodat de Nederlandse taal kan worden geoefend en kennis gemaakt kan worden met het werken in een Nederlandse organisatie.

In 2017 hebben vijf statushouders hier gebruik van gemaakt. Inmiddels is een van hun in loondienst gekomen en een ander is doorgestroomd naar een betaalde baan buiten Eye. Voor de andere drie statushouders wordt gekeken of er intern mogelijkheden zijn om een reguliere baan aan te bieden. Het werken met statushouders is een succes. De medewerkers van Eye maken kennis met collega's met andere achtergronden, ideeën en ervaringen en de statushouders maken meer kans om door te stromen op de arbeidsmarkt. Voor het Syrian New Waves Programma is het marketing team tijdelijk uitgebreid met een uit Syrië afkomstige marketeer.

Eye is eveneens een actieve ondersteuner van het Buddy Film Project, dat statushouders (voornamelijk uit Syrië en Iran) met een professionele filmachtergrond probeert te plaatsen in Nederlandse audiovisuele producties zoals films en tv-series.

10 AMSTERDAM & OMGEVING

Activiteiten gericht op Amsterdam Noord

Mede dankzij een incidentele subsidie van het Stadsdeel Noord werden in 2017 een aantal bijzondere avonden georganiseerd in Eye. Voor deze filmclub met 73 leden plus 20 buurtpassen (gesponsord door RABO Bank Amsterdam Noord), heeft Eye in 2017 vijf speciaal voor deze doelgroep geselecteerde voorpremières georganiseerd. Om meer duiding te geven aan deze voorpremières, zijn cast&crew leden uitgenodigd, zoals filmeditor Sander Vos en acteur Egbert-Jan Weeber. Een aantal van deze films is later ook in het reguliere aanbod van Eye vertoond.

Het aantal gezamenlijke activiteiten met Noordse instellingen is in 2017 mede vanwege de gehalveerde subsidie vanuit de gemeente beperkt gebleven tot deelname van Eye aan het Noorderpark Festival met de presentatie van de door de afdeling Educatie ontwikkelde VR-installatie (waarin bezoekers zich kunnen verplaatsen in de rol van bv. een regisseur en een cameraman). Deze VR-presentatie (gratis) mocht zich in een grote belangstelling verheugen.

In samenwerking met Taartrovers heeft de afdeling educatie speciaal voor kleuters het programma Toveren met Film ontwikkeld. Hiervoor is intensief samengewerkt met scholen in Noord, zoals de IJpleinschool, De Poolster en obs Overhoeks. Dit programma is mede mogelijk gemaakt door Rabobank Noord. Stichting Wijsneus in Noord heeft voor een training over vreedzame wijk gezorgd.

De afdeling educatie organiseert in samenwerking met de IMC Weekendschool Noord een filmprogramma voor kinderen op zondag. De afgelopen jaren hebben de leerlingen rondleidingen gekregen en zelf films gemaakt. In 2017 hebben wij in samenwerking met Cinekid een programma tijdens het festival ontwikkeld. In 2018 zullen de leerlingen weer een rondleiding en workshop in Eye krijgen.

Eye is sinds 2012 lid van de Coöperatieve Vereniging CultuurTafel Noord en Beleidsmedewerker Michiel de Rooij maakt deel uit van het bestuur. Naast uitwisseling van programmatische ideeën van en het entameren van samenwerkingsprojecten door de leden en het in de lucht houden van de Noord-agenda, heeft het bestuur zich in 2017 met name

ingespannen om een Fonds voor culturele activiteiten in Noord op te richten. Dit met support van het AFK en het Prins Bernhard Cultuurfonds. Het ziet er naar uit dat dit fonds in 2018 gerealiseerd gaat worden. Tevens heeft Eye tegen gereduceerd tarief Cinema1 ter beschikking gesteld aan de eindpresentaties van de Zomerschool in Noord, welke is georganiseerd in samenwerking met basisschool De Kinderboom, het SKC en Noordjes Kazerne Z.

Het samenwerkingsproject met Cordaan is eveneens voortgezet in 2017. Eye verzorgt voor bewoners op diverse locaties incidentele filmavonden. Eye neemt ook deel aan de door de gemeente geïnitieerde Begeleidingscommissie Overhoeks. Dit overleg besteedt o.a. aandacht aan de bereikbaarheid, leefbaarheid en veiligheid.

Ten slotte is Eye in samenwerking met de NDSM Werf en Broedplaats Krux in 2017 een onderzoek gestart naar de wenselijkheid en financiële haalbaarheid van een plek voor (inter)nationale talentontwikkeling en broedplaats in Amsterdam Noord: Moving Arts Centre Amsterdam (MACA) aan de Van Riemsdijkweg in Amsterdam-Noord (zie ook het hoofdstuk Branche activiteiten).

Publiek uit Amsterdam Noord

Mede dankzij een incidentele subsidie van het Stadsdeel Noord werden in 2017 een aantal bijzondere avonden georganiseerd in Eye. Voor deze filmclub met 73 leden plus 20 buurtpassen (gesponsord door RABO Bank Amsterdam Noord), heeft Eye in 2017 vijf speciaal voor deze doelgroep geselecteerde voorpremières georganiseerd. Om meer duiding te geven aan deze voorpremières, zijn cast&crew leden uitgenodigd, zoals filmeditor Sander Vos en acteur Egbert-Jan Weeber. Een aantal van deze films is later ook in het reguliere aanbod van Eye vertoond.

Het aantal gezamenlijke activiteiten met Noordse instellingen is in 2017 mede vanwege de gehalveerde subsidie vanuit de gemeente beperkt gebleven tot deelname van Eye aan het Noorderpark Festival met de presentatie van de door de afdeling Educatie ontwikkelde VR-installatie (waarin bezoekers zich kunnen verplaatsen in de rol van bv. een regisseur en een cameraman). Deze VR-presentatie (gratis) mocht zich in een grote belangstelling verheugen. In samenwerking met Taartrovers heeft de afdeling educatie speciaal voor kleuters het programma Toveren met Film ontwikkeld. Hiervoor is intensief samengewerkt met scholen in Noord, zoals de IJpleinschool, De Poolster en obs Overhoeks. Dit programma is mede mogelijk gemaakt door Rabobank Noord. Stichting Wijsneus in Noord heeft voor een training over vreedzame wijk gezorgd.

Vrijkaartenbeleid

Personeel en vrijwilligers kunnen in Eye gratis naar de film en/of tentoonstelling indien het evenement niet is uitverkocht. Daarnaast worden aan zakelijke gasten van Eye (veelal uit het buitenland) vrijkaarten verstrekt, in het geval zij betrokken zijn bij de organisatie van een evenement, dan wel wanneer Eye het om andere redenen opportuun acht een vrijkaart te verstrekken.

Voor films die op afdracht basis vertoond worden, wordt dit in beperkte mate toegepast, in verband met de verplichtingen naar distributeurs. Tevens heeft Eye met enkele filmtheaters een regeling waarbij de wederzijdse medewerkers (op vertoon van een van de twee verstrekte passen) in elkaars theater gratis naar de film kunnen. Aan houders van de ICOM pas wordt gratis toegang tot de tentoonstelling verstrekt. NFC-pashouders en KNF-leden (journalisten) krijgen gratis toegang in alle bioscopen en filmtheaters, dus ook in Eye. Tenslotte verleent Eye overdag gratis toegang aan houders van een Voedselbankpas.

Hoofdsponsors

Leden van het U&Eye Fonds

Robbert Aarts en Barbara Vrielink, Joost Alferink en Emmy van Gool, Ted Baijings, Aart en Hester Barkey Wolf - Lambooi, Coba Bentinck van Schoonheten en Ton Steenkist, Chris van den Berge, Jack Berk en Marija de Haas, Kees en Annelies Boijen, Ivo Bozon, Christiaan de Brauw en Liza Hoesbergen, Peter Bulters, Monique Busman, Sandra Chedi, Melle Daamen, Mervyn ten Dam, Rob Defares, Sander Dikhoff en Kathleen Willing, Willemijn van Dommelen, Beatrice van Dor, Ad en Sietske Ebus - Mulders, Jan Eilander en Mijke de Jong, Hans en Jakop Eksteen Maarschalk, Frank Elion, Siebe en Mirjam van Elsloo, Joop en Janine van den Ende, Michiel van Erp, Emile Fallaux, Marry de Gaay Fortman, Monica Galer en Berend Jan Beugel, Serge Gijrath, Marjan Goslings, Arty Grimm, Gerda Groen, Wesley ter Haar, Noëlle Haitsma, Norbert ter Hall en Robert Alberdingk Thijm, Gijs van der Ham en Beppe Kessler, Björn en Suzanne van der Klip, Ferdinand ter Heide, Matthijs van Heijningen en Guurtje Buddenberg, Vanessa Henneman, Evert - Jan Henrichs en Winifred Krekel, Jozef Hey, Harmen en Evelien Holtrop, Francine Houben en Hans Andersson, Daniël Hubbeling, Alexandra van Huffelen en Herman Lohman, Ilse Hughan, Mardou Jacobs en Michiel Berkel, Freek en Hella de Jonge, René Kieft en Trix Reijn, Johan Kleyn, Dennis en Violette Kleyn, Bessel Kok, Will Koopman, Willem F. Korthals Altes, Yvette Kouwenberg, Jannie Langbroek, Paul de Leeuw en Stephan Nugter, Robert Jan en Claudia Lijdsman-Witteveen, Guus en Tessa Loomans, Bart Lubbers, Alexander en Chantal Maljers -van Erven Dorens, Marius en Mariëlla Meijer, Hans en Marjoke Mersmann, Linda de Mol, Jaap en Hansje Mulders, Patrick Munsters, Sijbolt Noorda en Mieke van der Weij, Marc Noyons, Alexander Odle, Wouter Overhaus, Ino en Adrienne Paalman - Enggist, Henk Panman, Arjen Pels Rijcken, Hanno en Lieke Plate, Bas Rachman en Maud Kampstra, Leon Ramakers, Alexander en Nienke Ribbink - van den Hoek, Ryclef Rienstra en Babette Treumann, Alexander Rinnooy Kan en Eva van der Dussen, Fred Salomon en Tootje Polak, Martijn en Jeannette Sanders, Paul Schaink en Marjon te Riele, Jeroen en Anja van Schooten, Michiel van Schooten en Anne Marie Glasz, Steven en Marjolaine Schuit, Willem Sijthoff en Machteld Vos, Harre en Loes Slokkers, Arie en Maria Smit, Dederiek Soeters en Hans Berg, Leo de Sonnevill en Marja Tiebout, Veronique Swinkels, Pieter Teerling en Janneke Hooijberg, André Turlot en Gerdine van Moppes, Robi Valkhoff, Monique van de Ven en Edwin de Vries, Xandra Verscheure, Kees en Cora van Vloten, Patty Voorsmit, Anneke de Vries en Martijn van Vliet, Hans de Weers en Judith Hees, Rob en Pauline Weerts - König, Wolter Wefers Bettink en Marth Craandijk, Marlene Wickel, Gamila Ylstra

Ladies Eye

Esther Agricola, Joosje Asser, Isabel Arrate Fernandez, Belinde Bakker, Martine Bijkerk, Sacha de Boer, Rachel van Bommel, Anna Brouwer, Christel Buis, Sandra Chedi, Baukje Coenen, Geert ten Dam, Pauline Dekker, Sabine van Delft-Vroom, Elisabeth Dielesen, Lisette van Doorn, Nelleke Driessen, Jessica Durlacher, Elizabeth Ebbink, Marjo van Ekelenburg, Simone van den Ende, Ingrid van Engelshoven, Irene Frijters, Marry de Gaay Fortman, Carolien Gehrels, Mathilda van der Goes, Ilona Haaijer Noëlle Haitsma, Judith Hees, Marielle Hendriks, Vanessa Henneman, Gemmie Hermens, Astrid van Heumen, Dominique van Hilten, Heddy Honigmann, Henriette Hoogenboezem, Liseke Hoogerbrugge, Ineke Houtman, Linda Hovius, Alexandra van Huffelen, Ilse Hughan, Mijke de Jong, Sonja van der Kamp, Mélinde Kassens, Emilie van Karnebeek, Beppe Kessler, Suzan Kleijn, Ingrid Kluvers, Christine Koenigs, Margje de Koning, Niki Korteweg, Judith van Kranendonk, Marcelle Kuiper Gerlach, Inge de Laat, Esmé Lammers, Suzanne Laszlo, Judith Lingeman, Jara Lucieer, Julika Marijn, Patricia McMahon, Tracy Metz, Nelleke Noordervliet, Glenda Nuhn, Els van Odijk, Connie Palmen, Claire Pijman, Mizzi van der Pluijm, Liesbeth van der Pol, Caroline Princen, Renny Ramakers, Wilma de Rek, Jeannette Sanders, Marian Scheele, Therese van Schie, Sigrid Sijthoff, Dederiek Soeters, Winnie Sorgdrager, Johanna ter Steege, Jacqueline Stouthard, Nina Tellegen, Margriet Tiemstra, Kim Tuin, Josja van der Veer, Monique van de Ven, Marieke Verharen, Nicole van Vessum, Monique Vierdag, Barbara Visser, Annemieke van Vliet, Patty Voorsmit, Machteld de Vos van Steenwijk, Anneke de Vries, Annick Vroom, Marlene Wickel, Anne Wilbers, Kathleen Willing, Els de Wind, Dieuwke Wynia, Aaltje van Zweden van Buuren

FC Waterboys

Maarten Asscher, Haig Balian, Dirk Jan van den Berg, Hans Bousie, Maarten van Boven, Aernoud Bourdrez, Caspar Broeksma, Floris Cohen, Eelco Damen, Egbert Dommering, Hans van Eck, Siebe van Elsloo, Geurt Gaarlandt, Erik Gerritsen, Ad 's-Gravesande, Zef Hemel, Peter Ingelse, Dries van Inge, Frans Janssen, Jan Kalff, Udo Kock, Peter Mensing, Sijbolt Noorda, Freek Ossel, Jaap van Rhijn, Ryclef Rienstra, Alexander Rinnooy Kan, Martijn Sanders, Pit Treumann, Kees van Twist, Maarten van Veen, Piet van Wijk

NB! Eye heeft voor het beeldmateriaal uit deze publicatie geprobeerd alle rechthebbenden te bereiken. Mocht dit niet gelukt zijn, dan kunt u zich wenden tot Eye: info@eyefilm.nl.

THE END

